

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Podobnosti a odlišnosti v přístupu různých církevních zařízení
pro seniory

Vedoucí práce:	RSDr. Ján Mišovič, CSc.
Autor práce:	Jan Bouchal
Studijní obor:	Sociální a charitativní práce
Forma studia:	Prezenční
Ročník:	třetí

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

1. března 2010

Panu RSDr. Jánú Mišovičovi CSc. děkuji za jeho odborné vedení při přípravě méj bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Historický vývoj církví.....	7
2 Vývoj církví v Čechách a na Moravě.....	9
3 Církev v Čechách a na Moravě tradičně poskytující pobytové a sociální služby seniorům a odlišné pojetí přístupu těchto církví	12
4 Základní principy přístupu k charitativní činnosti nejvýznamnějších církevních poskytovatelů sociálních služeb v České republice.....	14
5 Charakteristiky přístupu v domovech pro seniory.....	16
5.1 Domovy pro seniory.....	16
5.2 Poskytované služby v domovech pro seniory	16
5.3 Prostorové podmínky a vybavení.....	17
5.4 Sociální a charitativní práce v domovech pro seniory	18
5.4.1 Sociální práce	18
5.4.2 Charitativní práce.....	18
5.4.3 Činnost sociálního pracovníka v domovech pro seniory	19
5.4.4 Charitativní práce v domovech pro seniory – péče o spirituální stránku člověka.....	21
5.5 Přímá péče.....	23
5.5.1 Přímá obslužná péče.....	23
5.5.2 Řízení kvality přímé péče	24
5.6 Zdravotnická péče	25
5.7 Aktivizační programy.....	25
5.8 Dobrovolnictví	27
6 Praktická část.....	29
6.1 Postavení výzkumného problému	29
6.2 Vymezení problematiky	29
6.3 Cíl výzkumu a hypotézy.....	30
6.4 Zkoumaná zařízení	30
6.5 Vyhodnocení rozhovorů.....	33
6.6 Vyhodnocení strukturovaných dotazníků.....	38
6.7 Diskuze.....	46
ZÁVĚR.....	48
Seznam literatury	50
Příloha	52
Abstrakt	53

ÚVOD

Problematika přístupu k seniorům je v dnešní době stále aktuálnější z důvodu zvyšování průměrného věku naší populace a z důvodu zkvalitnění životního způsobu majícího pozitivní vliv na prodloužení života lidí. Se vzrůstajícím počtem seniorů bude nutno do budoucna zajistit prožití důstojného stáří stále většímu počtu našich spoluobčanů. S tím souvisí zvyšování potřeby počtu a kvality služeb jak institucionalizovaných tak i služeb zajišťujících možnost prožití kvalitního života seniorů v jejich přirozeném domácím prostředí.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolil pro svůj blízký vztah k seniorům, vykonávám již několik let povolání pracovníka přímé péče. Domnívám se, že jedním ze základů morálního a duchovního profilu každé společnosti, je její vztah ke svým seniorům, postiženým jedincům a mladé populaci. Spotřební způsob života do jisté míry tyto hodnoty pomíjí, a pokud sledujeme jakékoli náboženské směry, které se odvíjejí ze základů křesťanství, myšlenek obsažených v bibli, vždy se prolíná těmito směry láska, láska k bližnímu, láska k Bohu, láska manželská a láska rodičovská.

Teoretický úvod, který jsem zpracoval s pomocí použité dostupné literatury z oblasti českých církevních dějin, pojednává o historickém vývoji církví a následně jejich vývoji v českých zemích a možného vlivu tohoto vývoje na kvalitu a způsob péče o klienty v domovech pro seniory, vybudovaných pod záštitou různých církevních institucí. V úvodu je obsažen stručný historický kontext, mající vliv na diferenciaci církví v Čechách, především se jedná o oddělení církví protestantských, od církve Římsko katolické. Dále se zaměřuji na jejich další kulturně-historický vývoj a na jejich specifické znaky, které tyto církve odlišují a zároveň znaky, jež jsou pro tyto církve společné. Práce pojednává především o dvou významných církvích, jejichž charitativní činnost se zaměřuje na pomoc nejrozličnějším skupinám obyvatel. Jsou to: Českobratrská církev evangelická (ČCE), jejíž síť sociálních zařízení se orientuje na nejrozličnější cílové skupiny potřebných obyvatel, mezi ně patří i několik domovů pro seniory a římskokatolická církev, která je rovněž významným nestátním poskytovatelem sociálních služeb na našem území.

Navazující kapitola vymezuje základní pojmy a charakteristiky přístupu v domovech pro seniory. Teoretické vymezení základních charakteristik přístupu v domovech pro seniory posloužilo jako teoretický rámec při zpracování projektu výzkumu a jeho praktické realizace ve vybraných zařízeních tohoto typu.

Praktická část je zaměřena na hodnocení kvality vybraných oblastí přístupu, především na kvalitu poskytovaných služeb: prostorových podmínek a vybavení, dostupnosti zařízení, kvalitu a rozsah aktivizačních programů, charakter sociální a charitativní práce. Zvláštní důraz byl kladen na hodnocení přístupu pracovníků přímé péče ve vybraných církevních domovech pro seniory. Pro zkoumání této oblasti byl zvolen strukturovaný dotazník. Cílem dotazníku bylo zhodnocení základních podobností a odlišností v přístupu v návaznosti na religiozitu pracovníků a jejich chápání důležitosti péče o spirituální stránku klientů.

1 Historický vývoj církvi

Mnoho historických faktů naznačuje, že lidé se už v počátečních stádiích vývoje společnosti zamýšleli nad určitými jevy, dojmy, zkušenostmi, podněty, na něž reagovali emocemi, které v nich vyvolaly a utvrzovaly přesvědčení, že existují dva „světy“, svět vyšších nadlidských mocností a sil a svět viditelných, živých bytostí. Již ve starobylých kulturách byla snaha přiblížit se, nebo spojit s touto dimenzí. Vývoj této oblasti poznání nadpřirozena prošel mnoha různými stádii, přes šamanismus a další směry, které nepovažovali smrt za konec, ale za počátek jiného bytí a snažili se k tomuto tajemnu co nejvíce přiblížit a ovlivnit ho ve svůj prospěch. Šamanismus je často definován jako „animismus“, světový názor, který předpokládá, že všechno má vlastní duši čili „animu“. Nositelem a realizátorem takového přístupu ke světu je šaman. Uznával kromě reálného světa svět jemné reality a existenci ducha ve všech věcech.¹ Začalo to ve starobylých kulturách, jež měly bohatý rituální a spirituální život, odvíjející se od možnosti docílit přímý styk s běžně skrytými rozměry skutečnosti, získat z nich důležité informace a pomoc, popřípadě i zásah do záležitostí hmotného světa. Další formou oslavující život se stal kult uctívající plodnost prostřednictvím bohyně země nebo rozdílných typů „venuší“ výraz důležitosti plodnosti pro přežití.

Mýty o různých božstvech, neobyčejné pověsti, legendy formovaly náboženství židovských kmenů. Mezopotámské zákonodárství, babylonská mytologie, útrapy a zkoušky židovského národa, to vše se podepsalo na vzniku nového náboženství, křesťanství.

Víře se dostalo v pojetí křesťanství nového rozměru, označoval se jím poměr mezi Bohem a člověkem, zprostředkovaný Kristem.² Křesťanství se jako dějinné zjevení náboženství odvozuje od historické osoby Bohočlověka Ježíše Krista a jeho spásného díla.³

¹MATTHEWSOVÁ, C.: *keltské duchovní tradice*, Praha 1996

²MIŠOVIČ, J. *Víra v dějinách zemi Koruny české*, 2001

³FRANZEN, A. *Malé církevní dějiny*, 1995

V době renesance v Německu mladý mnich a učenec Martin Luther dospěl k přesvědčení, že spásy lze dosáhnout pouze vírou nikoli dobrými skutky. Byl vyzván, aby se podrobil autoritě papeže, on však odmítá. Luther se především postavil proti zbytnělé náboženské praxi církve, vyzvedl odpovědnost každého člověka a závaznost evangelia a zdůraznil, že jediná naděje křesťana je boží milost. Křesťan má zejména žít podle evangelia a podle rady apoštola Pavla se nesmí protivit světské vrchnosti. Luther nově přeložil bibli do němčiny a zahájil tak vlnu nových překladů a čtení bible, odmítl autoritu papeže, kláštery a kněžský celibát a omezil svátosti na křest a večeři Páně. Lutherovu reformaci dále radikalizoval Jean Calvin. Tímto byl zahájen proces formování protestantských církví. Reformace výrazně proměnila evropské společnosti. Zdůraznila mravní stránku křesťanství, oslabila rozdíl mezi kněžími a laiky.

Církev začala užívat i při bohoslužbě národní jazyky a staly se tak součástí národních společností. Calvinova reformace, úspěšná v bohatých a převážně městských společnostech, zavedla přísné mravy včetně veřejného dohledu, na druhé straně podpořila samostatnost a svobodu jednotlivců a stala se kolébkou moderních demokracií.

Křesťanství vzniká ve 4. desetiletí před naším letopočtem v římském státě, v oblasti Palestiny a částečně navazovalo na judaismus. V této oblasti získalo také mnoho nepřátel. Vlastní historie křesťanství se začala odvíjet ukřižováním a vzkříšením Krista. Poselství, na základě kterého se ve společnostech zavedly přísné mravy včetně veřejného dohledu, rovněž podpořilo samostatnost a svobodu jednotlivců a stalo se jedním z principů moderních demokracií.

Od křesťanů se očekávalo, „žít ve víře a pravdě“ a účastnit se bohoslužeb. Křesťanství se začalo šířit postupně do středomoří, Egypta, severní Afriky a dokonce až na území dnešní Francie. Roku 395 se Římská říše dělí na část východořímskou a západořímskou, návazně na to se vyvíjí i vlastní církve. Vytváří se oddělené vedení těchto církví, papež v Římě a patriarcha v Konstantinopoli. V roce 1054 se vyobcovávají obě hlavy církví navzájem z církve a tak se odděluje řeckokatolická církev od římskokatolické. Křesťanství se šíří od Irska po Rusko.⁴

⁴KRATOCHVIL, V. *Církev v dějinách*, 2002

2 Vývoj církví v Čechách a na Moravě

Do prostoru, který ovládaly slovanské kmeny, začalo pronikat křesťanství, pravděpodobně ke konci 8. století. Konkrétní historická data jsou až z 9. století. Nejvíce se zde prosazoval vliv misionářů přicházejících z Bavorska. Prvním takovým konkrétním vyjádřením přijetí křesťanské víry, bylo v roce 845 pokřtění čtrnácti českých vévodů v Řezně. V 9. století, kníže Rastislav se snaží upevnit postavení slovanského státu a tím se zbavit bavorské nadvlády. Snaží se zavést jednotné písmo srozumitelné prostému lidu a obrací se na papeže Mikuláše I, kde však nepochodí a proto se obrací na císaře Michala.

Ten vysílá na Moravu Konstantina a Metoděje, kteří zavádějí staroslovanské písmo a překládají do tohoto jazyka bibli. Mše se slouží ve staroslovanštině. Avšak němečtí kněží proti nim intrikují, po jejich smrti zrádný biskup Wiching vyhání všechny Metodějovy žáky a Velká Morava zaniká. Část žáků odchází do Českého království, a proto i v první polovině 10. století se na tomto území slouží mše svatá ve slovanské podobě. Významnými osobnostmi jsou zde sv. Václav a sv. Ludmila. V roce 973 vzniká pražské biskupství, které je velmi důležité pro udržení nezávislosti a rozvoje vzdělanosti v Čechách. Prvním biskupem byl zvolen Dětmar. Druhým biskupem se stal Vojtěch, který zemřel mučednickou smrtí v Prusku. Vývoj pokračoval i na Moravě a roku 1063 bylo zřízeno olomoucké biskupství. V tomto období se rozvíjí i církevní architektura. Na hradech byly stavěny kostely zděné. Většina církevních staveb však byla dřevěná. Kostely byly majetkem toho, na čí půdě byly postaveny.

Duchovní správa tím pádem byla do jisté míry v rukou majitele. Na počátku 12 století se rozvíjí vzdělanost lidu, lidé se dávají pokřtít, přijímají desatero a svatební obřady se konají také v kostele. Církevní zařízení byla neustále v rukou světských pánů. Část desátek tak plynulo do jejich rukou.

V průběhu 13. století k nám proniká valdenství z oblasti Lombardie. Jde o směr, který neuznává kněze jako prostředníky mezi lidem a Bohem a vše zakládá na bibli, nikoli na teologickém učení. V 13. století a začátkem 14. století církevní zařízení a majetek přechází do rukou církve. Z majetku, který církev získala od panovníka, mohla začít uspokojovat potřeby jak duchovní tak kulturní, vzdělávací a sociální.

Mezi nejznámější postavy v péči o chudé, přestárlé a nemocné patřila Anežka Česká, která v roce 1232 založila v Praze špitál sv. Františka, a také Zdislava z Lemberka. Školství bylo v rukou církve a bylo triviální, vyšší vzdělání dávalo quadrilium. V 13. století dochází k rozvoji řeholních a žebavých řádů. V českých zemích například Minorité, Křížovníci, Dominikáni, Augustiniánští emerité a ženský řád Magdalenitky. Za vlády Karla IV došlo

k prudkému rozvoji církve. Církev začala plnit jak duchovní tak kulturní, sociální, vzdělávací a vědeckou funkci. V tomto období se začíná projevovat negativní vliv sporů o papežský stolec a tím i známky vnitřní krize. Začínají se objevovat první kritici, a jeden z nejznámějších byl Jan Milič z Kroměříže. Snahy o reformy církevního života se velmi rozšířily na počátku 15. století. Zde se do popředí dostává kazatel Jan Hus, jeho snahy končí neblaze, je vyloučen z církve a následně upálen. V tomto období dochází k radikalizaci stoupenců Husova učení, ke vzniku společného hnutí a v návaznosti i ke vzniku husitských válek. Nyní přichází církev o velké množství majetku. Tyto bouře přinesly dlouhodobý odklon od zásad katolické církve a umožnilo rozvoj sekt. Počátkem 16. století se do Čech začíná šířit německé luteránství a nachází sluchu u Jednoty bratrské. Vzniká náboženská pluralita. V tomto období zásluhou panovníka Rudolfa II. spatřil světlo světa tzv. Majestát. Tento náboženský manifest se však prosazoval jen velmi pomalu a tato situace dále zvyšovala napětí mezi protestanty a katolíky. Náboženské rozbroje za vlády Ferdinanda II. vyvrcholily stavovským povstáním, zakončeným bitvou na Bílé hoře a vznikem třicetileté války. Roku 1620 Ferdinand II. ruší kompaktata a začíná rekatolizace v zemi. Jsou vypovězeni kalvíni a čeští bratři. Po ukončení třicetileté války Ferdinand III. začíná tvrdě postupovat proti nekatolíkům, a katolická církev se stává dominantní církví. Bylo silně utuženo poddanství a germanizace, pro prostý lid je to velmi těžké období. Stinnou stránkou tohoto období jsou čarodějnické procesy, které v 17. století přinášejí desítky mrtvých.

Počátkem 18. století se život v českých zemích stabilizuje, prohlubuje se poněmčování a náboženský život. K povzbuzení národního i náboženského uvědomění přispívá svatořečení Jana Nepomuckého. V roce 1781 vydává Josef II. Toleranční patent, který umožňuje vyznávat další náboženství. Ruší různá církevní zařízení a církev se dostává pod vliv státu. Církev je nucena přebrat některé úřednické povinnosti. V tomto období se rozvíjí obrozenecké hnutí, do kterého se zapojují především kněží. Po revolučním roce 1848 se dostává církev z područí státu a plně se věnuje své úloze sociální a charitativní. Po roce 1918 se v nově vzniklé republice projevují silné negativní tlaky proti církvi, která byla obviňována z laxního přístupu k národnostně nespravedlivé monarchii. Vzniká jednota katolického duchovenstva, která dává papeži reformní požadavky, církev je nepřijímá a jednota se štěpí a část duchovních vytváří Církev československou.⁵

⁵KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin*, 1991

Dle sčítání lidu bylo v roce 1921 v Čechách 78,2 % příslušníků římskokatolické církve, 0,1 % řecko a arménsko katolické církve, 3,6 % evangelíků, 0,1 % pravoslavných, 6.6 % čsl., 9.8 % bez vyznání a 1.6 % ostatních. Na Moravě 90.9 % příslušníků římskokatolické církve, 0.07 % řecko a arménsko katolické církve, 3,1 % evangelíků, 0.06 % pravoslavných, 2.3 % čsl., 0,8 % bez vyznání a 2.77 % ostatních.⁶

Po roce 1948 byla církev silně potlačována, její život však nebyl úplně vymazán a ona přežívá až do roku 1989, kdy po revoluci se obnovuje její činnost v daných možnostech. Po druhé světové válce se zařadila církev do společnosti značně posílena. V době okupace se církev chovala velmi statečně, mnoho duchovních bylo vězněno a položilo svůj život. Po nástupu komunistů byla církev záměrně zatlačována. KSČ chápala církev jako soupeře a když neuspěla s přesvědčováním, použila tvrdé represe.

Z tohoto krátkého popisu historického vývoje církve je možno vysledovat, že hlavní vliv na vytváření odlišných směrů jednotlivých církví má především geopolitický, mocenský a ekonomický tlak. Pro většinu církví však zůstává základní normou katolické učení, které vychází z bible, přístup jednotlivých církví je vázán na pochopení a následně předkládání těchto myšlenek veřejnosti.

⁶ MIŠOVIČ, J. *Víra v dějinách zemí Koruny české*, 2001

3 Církve v Čechách a na Moravě tradičně poskytující sociální pobytové služby seniorům a odlišné pojetí přístupu těchto církví

Dnes v Čechách a na Moravě působí řada menších i větších církevních společenství. Patří sem Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augšburského vyznání v ČR, Evangelická církev metodistická, Jednota bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská církev evangelická a.v., Starokatolická církev, jako přidružený člen je Římskokatolická církev a jako pozorovatelé Církev adventistů sedmého dne, Federace židovských obcí v České republice.

Apoštolská církev své aktivity v oblasti charitativních činností směřuje na potřebné lidi (staří a nemocní) v takzvané Diakonii. Církev má vydávat svědectví o Boží lásce třemi způsoby: svědectvím slovem, modlitbou, svatým životem a projevováním Boží lásky službou (diakonia). Při službě druhým máme být:střízliví, upřímní, radostní, ochotní, štedří, empatičtí, plni porozumění, pokorní, vytrvalí a máme sloužit druhým jako by to bylo Pánu.

V současné době v rámci Diakonie v ČR existuje více než 70 zařízení, v nichž pracuje 1000 zaměstnanců, kteří pečují v lůžkových zařízeních o více než 2000 lidí a ambulantně poskytují pomoc nezjištěnému počtu klientů. O další stovky, možná tisíce lidí pečují v jednotlivých církevních sborech.

Rozsahem poskytovaných služeb patří mezi nejvýznamnější diakonické organizace u nás Slezská diakonie (řízená Slezskou církví evangelickou) a Diakonie Českobratrská evangelická. Škála činnosti Slezské diakonie je široká - od azylových domů až po mateřská centra. Diakonie ČCE působí téměř na území celé České republiky. Zahrnuje 33 středisek a navíc 8 speciálních škol.

Další, rozsahem své práce menší, funguje diakonie Církve bratrské, Jednoty bratrské, Bratrské jednotě baptistů, při Evangelické církvi metodistické, Církvi československé husitské, České pravoslavné filantropii, Starokatolické církvi v ČR a specifické postavení má Armáda spásy.

Diakonie jsou především neziskové organizace, které jsou financovány státními příspěvky, veřejnými sbírkami, sponzorskými dary a dotacemi. Část činnosti se opírá také o dobrovolnou činnost občanů.

Federace židovských obcí zahrnuje Židovské obce v Čechách a na Moravě. Židovské osídlení našeho území se traduje přibližně do 8. století a první písemné zmínky jsou asi od 10. století.

Základem judaismu je Tóra, pět knih Mojžišových. Bohoslužby se konají třikrát denně, den odpočinku Šabat začíná v pátek a končí v sobotu večer.

Sociální činnost je zaměřena na zdravotní péči, výpomoc zdravotně postiženým, seniorům včetně donášky jídel a úklidu. Dále pak na finanční příspěvky sociálním případům. Židovská obec provozuje v Praze, domov pro seniory a chystá se ho rozšířit až na zařízení typu LDN.

Římskokatolická a Řeckokatolická církev od počátku své existence usilovala o vzdělanost v zemi a charitativní činnost. Zakládá školy, špitály. Stará se o výchovu duchovenstva. Základní cíle římsko a řeckokatolické církve vycházejí z Ježíšova poslání zvěstovat světu evangelium, sloužit v lásce druhým, obracet se k Bohu v Ježíšově jménu, jako k milovanému otci pod vedením ducha svatého v očekávání konečného naplnění v slávě Boží a světle Vzkříšeného Krista, Beránka Božího. V rámci společenství všech církví zastává zvláštní místo a mimořádnou odpovědnost jako církev nejrozšířenější. Římskokatolická církev pro své kulturní tradice a hodnoty může tvořit v naší společnosti most k pravým kořenům a duchovnímu světu Západu.

Církev se dělí na dvě provincie a to českou a moravskou. Provincie se dělí na diecéze s biskupem v čele. Diecéze se dělí na vikariáty a dále pak na farnosti. Na církevním životě se podílejí také řády a kongregace. Nejvyšším představitelem je papež.

Římskokatolická církev svou charitativní činnost zaměřuje na zřizování jednotlivých zařízení prostřednictvím různých zřizovatelů. Organizační složky a Česká katolická charita spravuje zdravotnická, charitativní, sociální a ubytovací zařízení. Jsou to charitativní domy, Domovy pro těhotné matky s dětmi v tísní, Domov sv. Rodiny pro mentálně postižené děti, Domov pro tělesně postižené, Dům paní Zdislavy pro sociální rehabilitaci rodiny, Oáza ticha – víkendové středisko pro neslyšící a četné domovy v Čechách i na Moravě. V roce 2001 bylo dle sčítání obyvatel 2,748 mil. katolíků obojího ritu.

Pravoslavná církev u nás je spojena s misí sv. Cyrila a Metoděje, kteří k nám přišli z Cařihradu a přinesli bohoslužebný a kanonický řád východní pravoslavné církve. Dnešní domácí pravoslavní navazují na cyrilometodějské dílo a považují se za jeho pokračování. Charitativní činnost se zaměřuje především na pomoc pravoslavným obcím.⁷

⁷ Dostupné na internetu: WWW: >www.ekumenickarada.cz/

4 Základní principy přístupu k charitativní činnosti nejvýznamnějších církevních poskytovatelů sociálních služeb v České republice

Katolická církev

„Církev je viditelným pojetím Boží lásky pro lidstvo“ (Papež Pavel VI.) Církev je společenstvím lidí, tvořících Boží lid. Pro ty, kdo uvěřili, stává se Církev ve všech dobách a národech nástrojem spásy a vykoupení. Církev jako Tělo Kristovo je i pojítkem mezi živými a mrtvými všech dob, mezi svatými v nebi, dušemi v očistci a všemi, kdo žijí jako křesťané kdekoli na zemi. (biskup Josef Hrdlička) K biblické výzvě „Miluj svého bližního jako sám sebe“ slyšíme otázku: „A kdo je můj bližní?“ Na tuto otázku Ježíš odpověděl: „Kdo z těch tří“ - v podoběnství o milosrdném Samaritánu - „byl bližní tomu, který upadl mezi lupiče?“ - „Ten, který mu prokázal milosrdenství.“ Ježíš mu řekl: „Jdi a jednej také tak.“ (Luk 10, 25-37), J. Křivohlavý (1991) Ježíš Kristus ač roven Bohu nelpěl na své rovnosti, nýbrž vzal na sebe způsob služebníka. Proto se církev snaží přistupovat k potřebným jako služebník a pomáhat, co možná v širokém pojetí všem kdo to potřebují. Katolická církev tuto myšlenku realizuje v rámci charitativní činnosti. Tuto charitativní činnost zajišťuje Charita České republiky, kterou zřizuje Římsko-katolická církev.

Charita České republiky, je nezisková humanitární organizace a je největším nestátním poskytovatelem sociálně-zdravotních služeb u nás. Základním krédem je pomoc bližním v nouzi bez ohledu na jejich rasovou příslušnost, národnost či náboženství. Jde zejména o pomoc matkám s dětmi, lidem bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, migrantům, vězňům a propuštěným trestancům. Charita provozuje poradny, stacionáře, přechodná ubytování, domovy na trvalý pobyt, hospice atd. Členy charity České republiky je šest diecézních a dvě arcidiecézní charity. Devátým subjektem jsou domovy Duchovních a řeholnic. Jedna z diecézí je Českobudějovická, která v rámci diecézní charity zřizuje dva domovy klidného stáří a to domov klidného stáří sv. Zdislavy v Pravětíně u Vimperka a v Sousedovicích u Strakonice.

Posláním Domů klidného stáří je poskytovat ubytování a sociální služby seniorům, kteří se nemohou sami o sebe postarat z důvodu nemoci či zdravotního postižení. Umožňuje takto znevýhodněným lidem prožít aktivní a důstojné stáří v zařízeních rodinného typu. Přizpůsobují poskytování služeb individuálním potřebám a co možná nejvíce zachovat dosavadní způsob života a sociálních kontaktů.

Cílovou skupinu představují: senioři, kteří potřebují pravidelnou pomoc jiných osob při vykonávání vlastních potřeb převážnou část dne, jejichž potřeby nelze zajistit terénní pečovatelskou službou.⁸

Českobratrská církev evangelická

Českobratrská církev evangelická svým názvem naznačuje svou návaznost na první i druhou reformaci, tak i to, že za své pravidlo víry a života uznává evangelium Ježíše Krista, dosvědčené v písmu starého i nového zákona. Usiluje o zachování věrnosti Pánu církve i světa a snaží se následovat Krista i uprostřed postmoderního světa. Věří, že Bůh se zjevoval lidem mnoha způsoby prostřednictvím svého stvoření, svého zákona, svých poslů a proroků a nakonec ve svém synu, Ježíši Kristu. Věří, že neomylným svědectvím o tomto zjevení je Písmo svaté Starého a Nového zákona, které bylo inspirováno Duchem Božím. Pánem a středem Písma je Ježíš Kristus. Písmo svaté má dvě stránky: božskou a lidskou. Věří, že církev je seslána být solí země a světlem světa, svou službou pomáhat lidem v hmotné a mravní bídě a zvětšuje jim záchranu v Spasiteli Ježíši Kristu.

V tomto směru evangelická církev zajišťuje péči o různé skupiny potřebných lidí v rámci tzv. diakonií. Do těchto diakonií je přenesena činnost, která zahrnuje především službu sociální péče ve 28 samostatných střediscích, které pečují o staré lidi, mládež i dospělé s různými druhy i stupni postižení. Své hospodaření zakládá na dobrovolné obětavosti, zdroj jejich příjmů je především ve sbírkách, darech a ročních příspěvcích členů, vybíraných ve sborech, jež zabezpečují jejich činnost. Do této oblasti patří mnoho různých zařízení. V rámci péče o seniory je to například Domov pro seniory v Praze - Horní Počernice, ulice Stoliňská. Dále pak můžeme uvést další zařízení a to je Domov pro seniory - "Domovinka", která se nachází ve středisku Blanka v Písku. Tato zařízení poskytují celoroční pobyt, stravování, ošetrovatelskou a pečovatelskou činnost a další potřebné služby osobám, které mají sníženou soběstačnost, zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou podporu či pomoc jiné osoby.⁹

⁸ HRDLÍČKA, J. *Katolická církev*, Dostupné na Internetu: WWW: > www.cirkev.cz/

⁹ Dostupné na Internetu: WWW:>www.e-cirkev.cz/

5 Charakteristiky přístupu v domovech pro seniory

5.1 Domovy pro seniory

Domovy pro seniory poskytují dlouhodobé pobytové služby seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Služba obsahuje pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, aktivizační činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů.¹⁰

Služba se poskytuje za úplatu. Přijetí je možné pouze s písemným souhlasem klienta či jeho zákonného zástupce, resp. na základě písemné žádosti.

Obyvatelům DS je poskytován komplex služeb zejména v rozsahu bydlení, zaopatření (např. strava, úklid), zdravotní péče, rehabilitace, kulturní a rekreační péče, popř. osobní vybavení.

Mohou zde být zřizovány ošetrovatelská oddělení pro ošetřování osob upoutaných na lůžko, či vyžadující jinou „náročnou ošetrovatelskou péči“.

Jsou plně ústavním zařízením, které se řídí stanoveným provozním řádem. Zdravotnická péče je zajištěna zdravotními sestrami a přes den i lékařem. Obyvatelům chybí soukromí (pokoje pro jednoho jsou ojedinělé), jsou často izolováni od rodiny a přátel. Domovy pro seniory mohou být zařízením státním, církevním i soukromým. Soukromé domovy mají soukromé podmínky, jsou však dražší; církevní domovy jsou levnější než státní.¹¹

5.2 Poskytované služby v domovech pro seniory

V České republice byly stanoveny standardy kvality sociálních služeb doporučované MPSV a které se od roku 2002 staly právním předpisem závazným od 1.1.2007. Znění kritérií Standardů je obsahem přílohy č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.

Tento zákon vymezuje způsob a kvalitu služeb, které musí domovy pro seniory splňovat, aby se mohly stát legitimními poskytovateli sociálních služeb.

¹⁰ Dostupné na Internetu: WWW: > <http://www.mpsv.cz>

¹¹ KALVACH, Z.; ZADÁK, Z. Geriatrie a Gerontologie. s. 499

5.3 Prostorové podmínky a vybavení

Podmínky sociálních služeb by měly být stanoveny s ohledem na to, pro jakou cílovou skupinu byly určeny. Odlišné podmínky, jsou kladeny na služby poskytované dětem, jiné zdravotně postiženým a seniorům. Jiné služby jsou poskytované streetworkem, jiné azylovým domem a jiné domovem pro seniory.

Domov pro seniory ze svého založení poskytuje služby pobytové, popřípadě odlehčovací (krátkodobé v řádu dní až měsíců). Standardy kvality sociální péče určují kritéria, které musí prostředí pobytových služeb v domovech pro seniory splňovat.

Kriterium 14.1 ze standardů sociálních služeb vydaných MPSV upravující podmínky prostředí je určeno obecnou formulací umožňující zacílení na širší pole sociálních služeb: Prostor a vybavení zařízení (zejména bezbariérovost, možnost soukromí, sociální zařízení, světelná a tepelná pohoda, kompenzační zařízení a pomůcky) odpovídají kapacitě, charakteru poskytované služby a potřebám a zájmům uživatelů.

Z této formulace je patrné, že charakter pobytových služeb v domovech pro seniory by měl být s ohledem na dlouhodobost služby pojímán spíše jako domácí prostředí. Bezbariérovost, možnost soukromí, sociální zařízení, světelná a tepelná pohoda je v domovech pro seniory samozřejmostí. Nestanovuje však přesnou koncepci podoby prostředí a ponechává značnou působnost na jeho podobu v rukou organizace.

Kapacita zařízení by měla být odpovídající z hlediska zajištění možnosti soukromí a sociálního zařízení. Tento přístup nevylučuje možnost dvou i vícelůžkových pokojů, je však nutné zajištění soukromí a intimity např. zástěnami. Tento přístup má však také své nedostatky s přihlédnutím k individuálním potřebám klientů. Například někteří klienti preferují spíše společnost a soužití společné s více klienty a někteří preferují samotu. Z důvodu individuálních potřeb by měl být kladen důraz na variabilitu zařízení např. umožnění pobytu v jednolůžkových, dvou i vícelůžkových pokojích a samotný charakter prostředí by měl být upravován v závislosti na potřebách klientů.¹²

¹² Dostupné na Internetu: WWW:>www.mpsv.cz

5.4 Sociální a charitativní práce v domovech pro seniory

5.4.1 Sociální práce

Hlavní náplní práce sociálního pracovníka v domovech pro seniory je péče o psychosociální potřeby seniorů. Osobnost každého člověka má kromě psychosociální složky, také složku spirituální. Dle slov Helmuta Thielicke (20. století) - člověk je „nenapravitelně náboženský“ Sociální pastorec je tedy nedílnou součástí práce sociálního pracovníka a to nejenom v církevních domovech, ale prvky sociální pastorec by měly být uplatňovány i ve všech ostatních zařízeních pro seniory.

5.4.2 Charitativní práce

Charitativní práce vedle biologických psychologických a sociálních potřeb člověka vědomě a cíleně pracuje i se spirituálními potřebami člověka. Přesněji řečeno, charitativní práce zohledňuje jak biologickou, psychologickou a sociální stránku člověka, tak i jeho stránku spirituální, protože víra a náboženství patří k člověku už jen proto, že je člověkem – religiozita (náboženskost) je antropologická konstanta. A pomoci potřebuje konkrétní člověk, tedy celý člověk, a ne jen jeho „sociální složka“. Diakonie tak do sociální práce vnáší právě pozornost vůči náboženské stránce člověka, resp. víře klienta i pomáhajícího.

Charitativní práce klade důraz na osobní vztah při poskytování pomoci, tzv. bliženeckou lásku. Tento vztah však nemá mít podobu lítosti nebo falešné sebelítosti. Křesťanská bliženecká láska musí být tedy v některých svých pojetích – která vlastně s bliženeckou láskou nemají mnoho společného – často korigována poznatky sociální práce a souvisejícími poznatky psychologie, aby příjemcům služeb či klientům neublížila.¹³

¹³ OPATRŇÝ, M. *Vybrané okruhy sociální a charitativní práce*, Dostupné na Internetu: www.tf.jcu.cz

5.4.3 Činnost sociálního pracovníka v domovech pro seniory

Sociální pracovník zastává v domovech pro seniory specifickou úlohu. Její specifikum spočívá v zaměření na psycho-sociální a spirituální potřeby klientů.

Je možné zmapovat výčet činností, kterými se v dnešní době sociální pracovník v domově pro seniory zabývá:

- Administrativní práce – dokumentace a dávky, důchodová agenda, podávání žádostí o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům, kontakt s úřady, vybavování záležitostí zemřelého, pozůstalostní agenda;
- Plánování příchodu do instituce, sociální šetření v místě bydliště, kontakt se zdravotnickým zařízením, přijímání seniora k pobytu, umisťování nových klientů na jednotlivá lůžka, kontakt s klientem, kontakt s rodinou;
- Informování veřejnosti a žadatelů o konkrétním domově pro seniory, rozhovory se zájemci o bydlení v daném zařízení, zajišťování zkušebních pobytů;
- Individuální adaptační plán a plán péče (zapojení, příp. koordinace týmu) sestavení a hodnocení plánu, podpora a provázení nových klientů;
- Programy aktivit, kulturní, společenské akce, vzdělávací programy;
- Spolupráce (práce s) rodinou klienta – řízení návštěvy, zapojení rodin do života instituce a péče o klienta;
- Mezigenerační programy a zapojení širší komunity;
- Dobrovolnický program (nábor, podpora, vzdělávání, odměňování dobrovolníků);
- Koordinace respitních pobytů;
- Sociální služby pro obyvatele (korespondence, nákupy, návštěvy klientů v nemocnici);
- Psychosociální pomoc seniorům – socioterapie, validace, taneční, reminiscenční terapie, trénování paměti a jiné speciální techniky;
- Manažerská činnost – vedoucí socioterapeutického týmu, zástupce ředitele, (podíl na vytváření koncepce DD, možnost ovlivnit vizi organizace, její základní hodnoty, podílet se na tvorbě strategického plánu, na projektech změny);

- Dohled na dodržování lidských práv, etického kodexu sociální práce, práce se stížnostmi klientů;
- Zajišťování programu kvality: koordinace práce na interních standardech kvality; interní supervize pečovatelů skupinová i individuální; videotrénink interakcí; vzdělávací program – plánování a příprava seniorů, kurzů, výcviků pro personál domova, přednášková činnost; průzkumy spokojenosti klientů i personálu.¹⁴

¹⁴ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi* s. 180

5.4.4 Charitativní práce v domovech pro seniory – péče o spirituální stránku člověka

Starý člověk je více než kdy dříve vystaven představě své konečnosti. V této životní fázi vyvstává před člověkem nový úkol. Zbavit se strašáků své minulosti, smířit se s životem, který člověk prožil a dát svému budoucímu životu nový rozměr. Rozměr, ve kterém má spiritualita nemalý význam.

Péče o tuto stránku tudíž také nabývá nemalého významu. Jeho podpora, rozvíjení a správné vedení je tedy nezbytné.

Formy péče o spiritualitu člověka

V církevních domovech pro seniory, ale také v jiných zařízeních, spočívá pastorační zpravidla v:

- bohoslužbách
- návštěvách seniorů, kteří si to přejí - farářem nebo farníky
- modlitebních skupinách, které vedou věřící pracovníci jako jeden z dobrovolných aktivizačních pracovníků
- příležitostných kulturně pastoračních akcích (např. pouť do blízké kapličky).

Bohoslužby

Křesťanství chápe především jako „boží službu lidem“, jedná se tedy o rituály, které mají vyjádřit, že Bůh vždy byl a stále je člověku blízko a že ho také v jeho specifických životních situacích doprovází. Ve stáří pak bohoslužby nabývají pro člověka na významu. Pastorační práce proto vědomě pracuje s bohoslužbami jako rituály, aby lidem pomohla prožít určité životní situace a odpověděla na určité životní situace a odpověděla na spirituální potřeby, které jsou s nimi spojené.

Svátost nemocných

Lidově nazývaná „pomazání nemocných“, jde především o vyjádření Boží blízkosti nemocnému člověku. Obřad sestává z četby bible a modlitby kněze za nemocného, po které ho kněz pomáže k tomu určeným olejem. Svátost nemá člověka zázračně uzdravit, ale posílit v jeho nemoci. Je určena všem, kdo trpí nějakou vážnou nemocí, ale nemusí se jednat přímo o umírající.

Svátost smíření

Týká se problematiky viny a odpuštění, znamená jako zpověď. Vychází z víry, že Ježíš Kristus smířil člověka s Bohem a že tedy odpuštění hříchů je dar Boží, který si člověk nemůže

a nemusí zasloužit. Vyjadřuje tak přesvědčení, že Bůh může odpustit i to co už člověk nemůže napravit. Bezpodmínečnou podmínkou však je, aby člověk svého jednání litoval, a pokud je to možné, má se ho i pokusit napravit.¹⁵

Pastorační rozhovor

Není to ani rozhovor za všech okolností silně nábožensky zabarvený, ani rozhovor zásadně „nenáboženský“. Je to rozhovor, který vychází ze situace, přání a potřeb toho, komu je poskytována pastorační péče. Prvním a zásadním cílem pastoračního rozhovoru není ani vyřešení problému, ani poučení klienta, ale snaha dát člověku najevo, že od této chvíle nezůstává se svým problémem osamocen, protože v pastorujícím našel spojence. Cílem, který nemusí být, ovšem vždy dosažen je, aby klient našel jako nejdůležitějšího a nejmocnějšího spojence ve své situaci Boha - čímž ovšem není vyloučena ani pomoc ani sounáležitost na lidské úrovni.¹⁶

Cíle pastoračního rozhovoru

První postupný cíl pastoračního rozhovoru je vytvoření přátelské atmosféry, či jinak sblížení těch, kdo do rozhovoru vstupují. Těmito termíny se vyjadřuje potřeba vzájemné důvěry a vytvoření vztahu důvěry mezi partnery. Podaří-li se to, je možné na tomto základě budovat a uskutečňovat další úkoly – např. dát klientovi možnost ventilovat vnitřní napětí. Přitom jsme si vědomi toho, že cílem rozhovoru je porozumění dané situace klienta z hlediska evangelia – jinak vidět situaci ve světle víry.¹⁷

Rozhovor má přispět k lidsky důstojnému zvládnutí situace na úrovni víry klienta a má být podporou jejího dalšího růstu. Cílem rozhovoru primárně není ani evangelizace, ani náprava morálních nedostatků, ale pomoc klientovi v situaci či stavu, který on považuje za obtížný. A k uskutečnění pomoci zpravidla nestačí rozhovor jeden.

Pobyt v duchovně inspirujícím prostředí

Někteří lidé přímo žádají pro zklidnění nebo soustředění se na řešení svých problémů pobyt v klášteře nebo jiném podobném prostředí s duchovní atmosférou (církevní domov pro seniory) a předpokládanou pastorační péčí.¹⁸

¹⁵ MARTÍNEK a Kol, *praktická teologie pro sociální pracovníky*, s 98

^{16, 18} OPATRŇÝ, A., *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, Část I. Pastorační péče

¹⁷ KŘIVOHLAVÝ, J., *Křesťanská péče o nemocné* s. 17

5.5 Přímá péče

5.5.1 Přímá obslužná péče

Kvalita života člověka je z velké míry ovlivněna jeho soběstačností. Každý člověk je závislý na zvládnutí běžných aktivit sebe-obsluhy. S nabývajícím věkem života se člověk potýká stále více s úbytkem sil, jak fyzických tak i duševních a zvládnutí těchto každodenních aktivit je pro něj stále obtížnější.

Morální povinností každé společnosti je nutnost postarat se o své spoluobčany, kteří se z nejrůznějších důvodů o sebe nemohou postarat sami. Stejně tak je morální povinností mladších generací zajistit důstojné prožití stáří svých seniorů.

Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů.¹⁹

¹⁹dostupné na internetu: WWW: ><http://http://www.mpsv.cz/cs/9#sspd>

5.5.2 Řízení kvality přímé péče

Charakteristika kvality

V sociálních a zdravotních službách je kvalita spojená s kvalitou života člověka.

Kvalita má ve službách mnoho rovin:

- Spokojenost uživatele a jeho rodiny
- Reakce na potřeby toho komu je určena
- Profesionalita personálního zajištění služby
- Efektivnost a cenová únosnost služby
- Vhodnost prostředí, kde je služba poskytována
- Udržitelnost – ekologický aspekt, přátelská k veřejnosti

Metoda řízení kvality v ČR její výhody a nevýhody

Mezi metodami řízení kvality v praxi v současnosti dominují v ČR národní standardy kvality sociálních služeb.²⁰

Standardy popisují, jak má vypadat kvalitní služba. Jsou souborem měřitelných a ověřitelných kritérií. Jejich smyslem je umožnit průkazným způsobem posoudit kvalitu poskytované služby, nikoli stanovit, jaká práva a povinnosti mají zařízení a uživatelé sociálních služeb.²¹

Mezi silné stránky těchto standardů patří:

Pomáhají orientaci, jak má žádoucí služba vypadat a co od ní mohou uživatelé, rodinní příslušníci, zřizovatelé čekat. Standardy dávají rámec tomu co je na trhu (sociálních služeb) žádoucí a co tam již nepatří. Standardy formulují a formují hodnoty, které dříve nebyly vnímány, vytvářejí konsenzus o kvalitě – dobré praxi v sociálních službách.

Za slabé stránky můžeme považovat:

Samotné zavádění standardů je považováno za cíl, nikoliv za nástroj. Jakýkoliv nástroj je možné aplikovat správně i špatně – rizikem je formalizmus. Standardy jsou založeny na zásadě: popiš, co jsi dělal, dělej, co jsi popsal – tento systém vyžaduje mnoho administrativy. Nejsou komplexní a jsou zaměřeny pouze na určité aspekty služby.²²

²¹ JOHNOVÁ, M. *Standardy kvality sociálních služeb*. s. 24

^{20, 22} MÁTL, O.; JABURKOVA, M., *Kvalita péče o seniory, řízení kvality dlouhodobé péče v ČR*, s. 72-73

5.6 Zdravotnická péče

Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon o veřejném zdravotním pojištění. Důležitým principem Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti je rovná dostupnost zdravotní péče. Mezi hlavní cíle zdravotní péče patří – podporovat a uchovávat pevné zdraví, obnovit zdraví a chránit lidi před utrpením a nadměrnou zátěží.²³

5.7 Aktivizační programy

Nedílnou součástí úspěšného stárnutí je důsledná aktivizace, která přispívá k harmonii tělesného a duševního potenciálu. Za velmi prospěšnou, ale doposud opomíjenou se považuje příprava na období stáří, a tím i na změny duševní, fyzické a sociální. Starých lidí neustále přibývá a přibývat bude. Tato skutečnost by měla vést k zamýšlení nad tím, jakým způsobem by mělo být toto období lidské ontogeneze stráveno. Mělo by být především důstojné a kvalitní. Důstojné v tom smyslu, že by žádný starý člověk neměl být diskriminován a neměl by stát na okraji společnosti a kvalitní tak, že by mělo být šťastné, spokojené a klidné.²⁴

Způsoby aktivizace

Canisterapie

Terapie pomocí zvířat je terapie využívající pozitivních účinků kontaktu mezi člověkem a zvířetem.²⁵

Léčebné využití psa, lze aplikovat jako psychoterapeutickou metodu např. u dlouhodobě nemocných, při rehabilitační práci i při problémové spolupráci s pacientem. Pomocí canisterapie lze ovlivnit stav pacientů po cévních mozkových příhodách a stav pacientů s Parkinsonovou nemocí nebo parkinsonským syndromem.²⁶

²³ TOMEŠ, I. *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. s. 185

²⁴ DUŠOVÁ, B. *aktivizace ve stáří*, dostupné na: WWW:> www.osu.cz/zsf/sbornik/prisp_11.pdf

²⁵ MATOUŠEK, O. *Terapie se zvířetem*. In *Slovník sociální práce*, s. 241.

²⁶ Mojžíšová, A. a kol., *Pravda o zooterapii*. s. 54

Ergoterapie

Výraz ergoterapie vznikl z řeckého slova ergon = práce a therapia = léčení. Ergoterapie byla tudíž překládána jako „léčba prací“. V současné době je ergoterapie součástí uceleného systému rehabilitace.²⁷

kognitivní aktivizace

Validace

V těchto profesionálně náročných situacích může sociální pracovník využít validace, o jejíž rozšíření v péči o seniory se zasloužila americká sociální pracovnice Naomi Failová (1993). Jde o přístup vycházející z humanistické psychologie, opírá se o toleranci, vcítění a empatické naslouchání. Validace se uplatní zvláště v práci se seniory s poruchami kognitivních funkcí, především s demencí.

Failová předpokládá, že i tito lidé se potřebují vyrovnat se svým životem, bilancovat, ospravedlnit a uzavřít svou minulost. Odtud mohou plynout některé zvláštnosti jejich chování, kterým běžný pozorovatel nemusí rozumět. Úkolem sociálního pracovníka či pečovatele je vzít tyto zvláštní projevy vážně, hledat jejich příčiny a zdroje v minulosti člověka, ve vnitřních pocitech, jež tento člověk prožívá a nemůže vyjádřit.²⁸

Cvičení paměti

Trénování paměti vede ke zkvalitnění života seniorů, k povzbuzení sebevědomí a sebeúcty. Vytváří pohodu a radost během tréninku a z účasti na něm. Seniorům umožňuje prožívat úspěchy, nebo nic nemotivuje tak silně, jako kladná zkušenost, že něco známe.²⁹

²⁷ DOUBKOVÁ, S. Co je to ergoterapie. In Zpravodaj, s. 7

²⁸ MATOUŠEK, O. Sociální práce v praxi s. 185.

²⁹ STENGEL, F. Veselé hry s pamětí. s. 65

Procvičování smyslů

Tyto hry přinášejí účastníkům hodně zábavy, avšak musíme brát zřetel na kognitivní deficity klientů, ale také jejich deficity ve smyslovém vnímání. Je samozřejmé, že v případě deficitu jednoho smyslu se musíme soustředit na smysly ostatní. Lidé nevidomí nebo slabozrací mívají velmi rozvinutý sluch, hmat čich a chuť. Zatímco sluch je smysl, jež se často využívá pro kompenzaci ztráty zraku, hmat je často přes svou užitečnost využíván méně z důvodu společenských zvyklostí. Kulturní normy a hodnoty se musí respektovat, nicméně dotyky vytvářejí v mysli určité představy. Při práci ve skupinách je důležité, abychom byli v blízkosti sluchově postiženého klienta, aby se klient mohl podívat do obličeje a tak odezírat ze rtů³⁰

Tělesná cvičení

Pohyb je jedním z rozhodujících faktorů, které mohou u člověka působit jako prevence obtíží v oblasti zdravotní i prožitkové. Pohybovými aktivitami lze pak vysoce efektivně motivačně působit na životní postoj starších, často osaměle žijících lidí.³¹

Mezi vhodné metody pohybových aktivit pro seniory patří zvláště pohyby pomalé, vědomě, klidně a soustředěně prováděné. Příhodný je rovněž takový pohyb, který je prováděn na povrchu těla, např. doteky, poklepy, masáže. Nejde jenom o pohyby velkých částí těla či těla jako celku. Oblíbené a účinné jsou cviky rukou i s prsty, nohou s prsty, cvičení mimických svalů, očí a jazyka.³²

5.8 Dobrovolnictví

Dobrovolníkem může být fyzická osoba starší 15 let (jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky) nebo starší 18 let (jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí), která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací.³³

³⁰ WALSH, D. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. s. 204

³¹ ROSLAWSKI, A., *Jak zůstat fit ve stáří*. s.71

³² KOCIOVÁ, K., PEREGRINOVÁ, Z., *Fyzioterapie v geriatri*. s. 63.

³³ Zákon č. 198/2002 Sb.

Činnost dobrovolníků není sice pro vlastní chod organizace bezprostředně nepostradatelná, ale dobrovolná činnost pomáhá lépe nebo snáze naplňovat cíle každé organizace a celkově zkvalitňuje poskytované služby či usnadňuje provoz. Tento typ je nejčastěji přítomen u volnočasových aktivit, výtvarných či jazykových kroužku pro uprchlíky, u volnočasových aktivit senioru (Život 90) či při návštěvní službě v domácnostech senioru. V naprosté většině organizací bylo na dobrovolnickém principu částečně zajištěno poradenství v daňových a účetnických záležitostech, administrativní pomoc, manuální výpomoc apod.³⁴

³⁴ FRIC, P. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*, s. 103.

6. Praktická část

6.1 Postavení výzkumného problému

Srovnání kvalitativních podobností a odlišností v přístupu v domovech pro seniory pod různými církevními institucemi.

Cílem výzkumu je porovnání přístupů: Sociální péče, přímé péče, zdravotnické péče, aktivizačních programů, prostorových podmínek a vybavení v domovech pro seniory, spadajících pod různé církevní instituce.

Metodiky výzkumu:

Pro sběr empirických dat týkajících se vybraných oblastí byla použita technika rozhovoru. Pro výzkum oblasti přístupu pracovníků přímé péče byl použit strukturovaný dotazník.

6.2 vymezení problematiky:

Charakteristika přístupu v domovech pro seniory – vybrané oblasti zkoumání.

Pobytové charakteristiky:

Prostorové podmínky a vybavení, kapacita, dostupnost, finanční náročnost, specifické podmínky.

Poskytované služby:

Sociální a charitativní práce, přímá péče, aktivizační programy.

Sociální práce:

Dostupnost služby, náplň práce, charakteristika sociálního pracovníka v zařízení.

Charitativní práce:

Způsoby péče o spirituální stránku seniorů.

Přímá péče:

Pro zkoumání oblasti přístupu pracovníků přímé péče jsem zvolil strukturovaný dotazník.

Aktivizační programy:

druhy, způsoby, kvalita, množství, počet zúčastněných klientů.

6.3 Cíl výzkumu a hypotézy

Cílem tohoto šetření bylo posouzení podobností a odlišností v přístupu z hlediska církevního založení jednotlivých pracovníků, zastávání křesťanských hodnot v přístupu ke klientům, vnímání důležitosti křesťanského poslání zařízení, vztah k dalšímu vzdělávání, supervizi.

Hypotézy:

Č.1 V církevních domovech pro seniory převažují spíše věřící pracovníci přímé péče

Č.2 Pracovníci přímé péče považují péči o spirituální stránku klientů za důležitou

Č.3 Charakter přístupu je ovlivněn církevním založením organizace

Hypotéza č.1: cílem je zjistit jaké procento věřících pracovníků pracuje v přímé péči, tyto údaje budou použity pro porovnání, jak pracovníci vnímají důležitost péče o spirituální stránku klientů s ohledem na náboženskou orientaci pracovníků.

Hypotéza č.2: cílem je zjistit, jak pracovníci přímé péče vnímají spirituální potřeby klientů – duchovní prostředí mohou vytvářet a potlačovat pouze lidé a pracovníci přímé péče se na tom mohou významně podílet.

Hypotéza č.3: cílem je zjistit, zda pracovníci vnímají nějaká specifika v přístupu v závislosti na církevním založení zařízení.

6.4 Zkoumaná zařízení:

Českobratrská církev evangelická:

Diakonie ČCE středisko v Myslibořicích

Diakonie ČCE středisko Blanka v Písku

Česká katolická charita:

Oblastní charita Strakonice – Dům klidného stáří Sousedovice

Oblastní charita Vimperk – Dům klidného stáří Pravětín

Kromě výše uvedených zařízení, bylo provedeno doplňkové dotazníkové šetření v charitním Domově pokojného stáří v Novém Hrozenkově.

Diakonie Českobratrské církve evangelické

Středisko Diakonie, je právnickou osobou, evidovanou v rejstříku vedeném Ministerstvem kultury ČR ve smyslu zákona č.3/2002 Sb.

Zřizovatelem středisek je Diakonie Českobratrské církve evangelické – účelové zařízení Českobratrské církve evangelické, založené za účelem poskytování sociálních služeb a související zdravotnické péče potřebným.

Diakonie ČCE středisko v Myslibořicích

poslání

V klidném zámeckém prostředí - střediska v Myslibořicích nabízí Diakonie ČCE nový domov seniorům, kteří vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohou žít ve svém přirozeném prostředí. Kromě ubytování, stravování a sociálně-zdravotních služeb nabízí také duchovní a pastorační péči. Důraz je kladen na podporu a zlepšení soběstačnosti, spolupráci s rodinou a zapojení do veřejného života.

Cílová skupina

Senioři se starobním důchodem, kteří vlivem stáří, nemoci, ztráty soběstačnosti nejsou schopni sami ani s pomocí rodiny zajistit své životní potřeby.

Domov pro seniory je rozdělen na dva úseky:

Na ošetrovatelském úseku je ubytováno 51 klientů. Z toho 2 lůžka jsou vyčleněna na odlehčovací službu. Z tohoto počtu klientů je 35 imobilních.

Pečovatelský úsek má kapacitu 69 lůžek.

Diakonie ČCE středisko BLANKA v Písku

Poskytuje už od roku 1992 péči o seniory z Písku, případně i blízkého okolí. Spojuje odbornost s dobrou náladou a klimatem přívětivosti a bezpečí.

Poslání domova pro seniory - „DOMOVINKA“

Domov pro seniory „Domovinka“ nahrazuje domov těm seniorům, kteří vzhledem ke svému stáří, osamělosti a zdravotnímu stavu nemohou žít ve svém dosavadním domácím prostředí, a umožňujeme jim tím prožít aktivní a důstojné stáří.

Cílová skupina

Domov je určen seniorům starším 60 let, kteří mají sníženou schopnost sebeobsluhy převážně z důvodu věku nebo tělesného postižení, tj. těm, jejichž stav vyžaduje pravidelnou nebo občasnou pomoc jiné osoby, kterou si jinak nemohou zajistit.

Kapacita domova je 32 lůžek v jedno, dvou a třílůžkových pokojích.

Česká katolická charita

Je nestátní nezisková humanitární organizace zřizovaná římskokatolickou církví na území České republiky. Jde o významného nestátního poskytovatele zdravotnických a sociálních služeb v ČR.

Oblastní charita Vimperk – dům klidného stáří Pravětín

Poslání

Posláním Domu klidného stáří Pravětín je poskytovat ubytování a sociální služby seniorům, kteří se nemohou sami o sebe postarat z důvodu nemoci či zdravotního postižení. Chce umožnit takto znevýhodněným lidem prožít aktivní a důstojné stáří v zařízení rodinného typu s kapacitou 36 lůžek. Přizpůsobujeme poskytování služeb individuálním potřebám a přáním uživatele, podporujeme zachování jeho dosavadního způsobu života a rozvíjení sociálních kontaktů.

Cílová skupina:

senioři, kteří potřebují pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby při úkonech péče o vlastní osobu převážnou část dne a jejichž potřeby nelze zajistit prostřednictvím terénní pečovatelské služby nebo rodiny.

Dům klidného stáří sv. Anny v Sousedovicích

Dům klidného stáří sv. Anny v Sousedovicích oslavilo 24.5.2009 páté výročí zahájení provozu. Je malým domovem rodinného typu pro 30 seniorů s bohatou nabídkou aktivit, včetně možnosti chovu drobného domácího zvířectva. Svým stylem vyhovuje především lidem se vztahem k přírodě a těm, kteří preferují menší rodinný kolektiv. Jsou zde poskytovány pobytové služby uživatelům, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu věku či postižení a jejichž situace vyžaduje nepřetržitou pomoc jiné fyzické osoby.

Poslání

Posláním Domova klidného stáří sv. Anny v Sousedovicích, je vytvoření skutečného domova pro klienty. Snaží se umožnit uživatelům služby vykonávat všechny běžné činnosti života. Pomocí profesionálně i lidsky kvalitního personálu se snaží při zachování důstojnosti, vlastní volby a svobody o rehabilitaci psychickou i fyzickou s cílem učinit uživatele služby co nejméně závislého na pomoci druhé osoby. Podporuje přirozenou vazbu na rodinu, přátele a místní komunitu.

6.5 Vyhodnocení rozhovorů

V rámci mého osobního šetření ve výše popsaných domovech pro seniory, jsem provedl rozhovory s vedoucími pracovníky (ředitel, sociální pracovník, ergoterapeut).

V Domově pro seniory v Myslibořicích, to byla sociální pracovníce a ergoterapeutka. V Domově pro seniory v Pravětíně to byla ředitelka a ergoterapeutka. V Domově pro seniory v Písku sociální pracovníce. V Domově pro seniory Sousedovice - ředitelka, ergoterapeutka a sociální pracovníce.

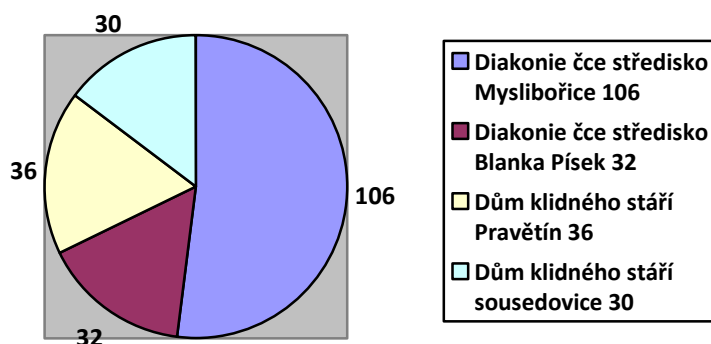
Vyhodnocení těchto rozhovorů je zobrazeno prostřednictvím grafů, tabulek a doplňkového textu.

Prostorové podmínky

Sonda sledovala prostorové podmínky jednotlivých zařízení. Výsledky přináší graf. č.1.

Graf č. 1

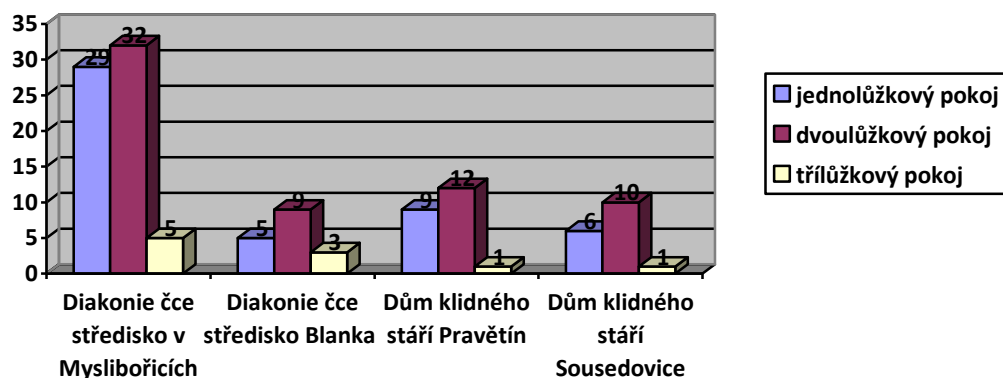
Kapacita zařízení

Z údajů v grafu vyplývá, že. Diakonie středisko v Myslibořicích má kapacitu 106 lůžek. Diakonie středisko Blanka má kapacitu 32 lůžek. Dům klidného stáří Pravětín má kapacitu 36 lůžek a Dům klidného stáří v Sousedovicích má kapacitu 30 lůžek.

Graf č. 2

Počet jedno, dvou a třílůžkových pokojů

Z grafu je patrné, že ve všech zkoumaných zařízeních, je největší počet dvoulůžkových pokojů. Dvoulůžkové pokoje jsou v poměru 63 dvoulůžkových k 49 jednolůžkovým pokojům. Třílůžkových pokojů je v těchto zařízeních nejmenší počet, v Diakonii Myslibořice to je 5 pokojů. V Diakonii středisku Blanka to jsou 3 pokoje a ve zbývajících dvou po jednom třílůžkovém pokoji. Do dvou a třílůžkových pokojů spadá z celkového počtu 156 lůžek, což je k poměru jednolůžkových pokojů, kterých je 49 zhruba 75 % lůžek spadajících do dvou a třílůžkových pokojů k 25 % samostatných lůžek.

Šetření se zaměřilo i na finanční dostupnost zařízení.

Tabulka č. 1

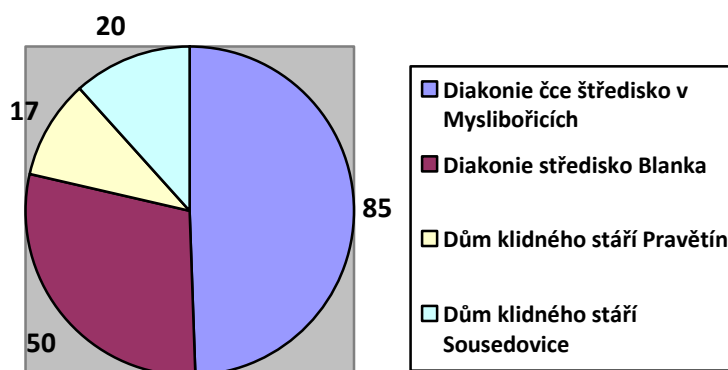
Finanční dostupnost

Úhrada (ceny za 1 měsíc)	Diakonie čce středisko v Myslibořicích	Diakonie čce středisko Blanka	Dům klidného stáří Pravětín	Dům pokojného stáří Sousedovice
Cena pokoje dle počtu lůžek od - do	2730 – 4440Kč	4500 – 5400Kč	4575 – 5185Kč	4650 – 5400Kč
Cena stravy	3 600 Kč	4 500 Kč	4 500 Kč	4 500 Kč
Celkem od - do	6330 – 8040Kč	9000 – 10000Kč	9075 – 9685Kč	9150 - 9 900Kč

Cenová dostupnost jednotlivých zařízení je pohyblivá v závislosti na cenách jedno, dvou a vícelůžkových pokojů. Nejlevnější je pobyt v Diakonii Myslibořice a nejdražší v Domově pokojného stáří v Sousedovicích.

Graf č. 3

Množství žádostí o služby v jednotlivých domovech

Graf zobrazuje množství podaných žádostí do jednotlivých domovů pro seniory. Zařízení v Myslibořicích má v současné době 85 žádostí, středisko Blanka má 50 žádostí, Dům klidného stáří Pravětín 17 žádostí, Dům klidného stáří Sousedovice 20 žádostí.

Kritéria výběru žádostí:

Z rozhovoru s vedoucími pracovníky jsem získal informace o postupu při výběru kritérií při posuzování pro přednostní vyhovění žádosti:

Tento výběr se řídí působností zařízení pro oblast, pro kterou je výlučně určen a pravidly solidarity. Účelnost tohoto postupu je závislá na správnosti úsudku vedoucích pracovníků.

Diakonie středisko Blanka – Je vyhověno žádostem klientů, kteří jsou trvale bytem z Písku, či z obcí spadajících pod jeho působnost, dalším kritériem je čistě morální posouzení potřebnosti a zda má klient možnost jiné péče mimo zařízení, doba podání žádosti.

Dům klidného stáří Pravětín – možnost vyhovění klientům nezávisle na jejich trvalém pobytu, závazné jsou především tato kritéria: Potřebnost péče, zda se o toho klienta nemá kdo postarat, doba podání žádosti.

Diakonie středisko v Myslibořicích – jako základní kritérium při posuzování důležitosti přednostního vyřízení žádosti je datum jejího podání. Jednou za týden se schází sociální komise, která může z určitých důvodů některé žádosti upřednostnit.

Dům Pokojného stáří v Sousedovicích – žádosti jsou vyhodnocované počítačovým programem, jedná se o bodový systém, na základě rozdílných událostí se přiřazuje různý počet bodů.

Sociální a charitativní práce

Charakteristika sociálního pracovníka v zařízení

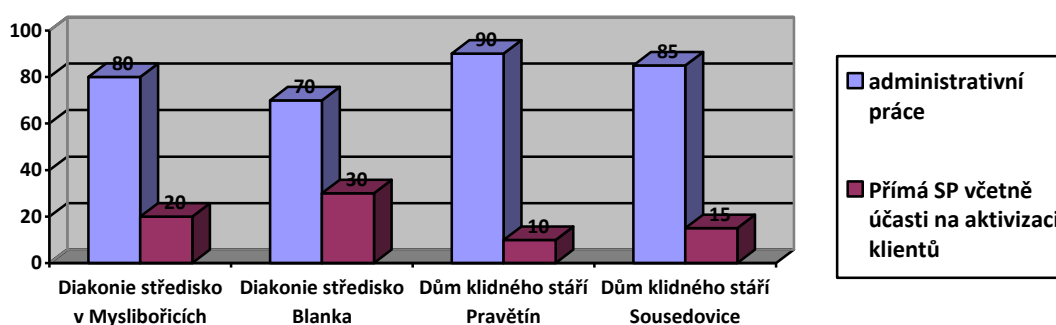
Počet sociálních pracovníků:

Diakonie ČCE středisko v Myslibořicích – 2, Diakonie středisko Blanka - 2, Dům klidného stáří Pravětín – 1, Dům klidného stáří Sousedovice -1.

O struktuře činnosti sociálních pracovníků vypovídá následující graf

Graf č. 4

Poměr administrativní práce k přímé sociální práci s klienty vyjádřeno v procentech

Graf znázorňuje, že ve zkoumaných domovech pro seniory je náplň práce sociálního pracovníka v průměru 80% administrativní činnost. V žádném domově se sociální pracovník nevěnuje aktivizaci klientů. Jeho kontakt s klienty je spíše účelový v závislosti na vyvstálé situaci, kterou je potřeba řešit s klientem.

Charitativní práce

Ve všech zařízeních je uplatňovaná kvalitní péče o spirituální potřeby klientů. Tato péče se liší především v odlišnosti pojetí přístupu mezi zařízeními pod českou katolickou charitou a diakonií českobratrské církve.

- Základní odlišnost tohoto přístupu spatřuji v působnosti více církví v zařízeních založených diakonií:

Diakonie středisko v Myslibořicích – Působnost církví: (Římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská)

Diakonie středisko Blanka – Působnosti církví (Římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická, Církev adventistů sedmého dne)

V zařízeních pod Českou katolickou charitou, je péče o spirituální potřeby klientů zajištěna pouze Římskokatolickou církví.

Způsoby péče o spirituální potřeby klientů

Tabulka č. 2

	Diakonie středisko v Myslibořicích	Diakonie středisko Blanka	Dům klidného stáří Pravětín	Dům pokojného stáří Sousedovice
Individuální péče	Pastorační návštěvy farářky ČCE a ostatních kněží	Pastorační návštěvy kněží, návštěvy řádových sester	Pastorační návštěvy jáhna	Návštěvy pastoračního pracovníka
Skupinová péče	Římskokatolické mše, evangelické mše, biblické hodiny, výklad biblického textu, společná četba a rozhovory	Evangelická mše, římskokatolické mše, biblické hodiny, rozhlasový přenos bohoslužeb	Bohoslužby, skupinové modlitby	Mše, modlitební setkání, duchovní setkání

Vedoucí pracovníci všech zařízení uvádějí, že významný počet jejich klientů je věřících, přesné množství ani náboženská příslušnost nelze určit.

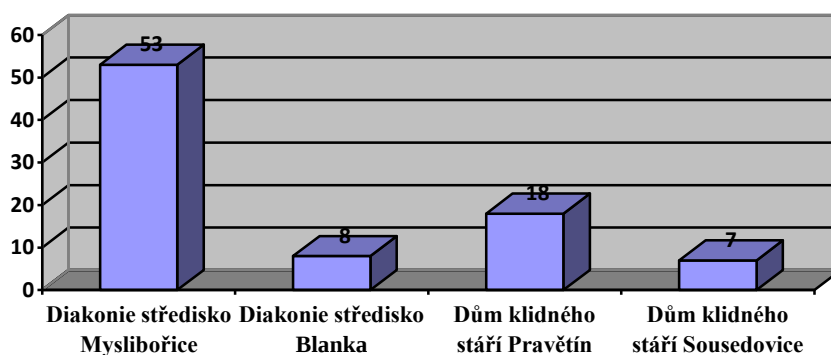
Z rozhovoru s farářkou ČCE, která působící v diakonii Myslibořice vyplývá, že většina klientů nezávisle na jejich vyznání, využívá pastoračních služeb všech působících církví.

V domově pro seniory v Sousedovicích se o spirituální potřeby klientů stará aktivizační pracovnice, která zde působí také jako pastorační pracovník.

Aktivizace klientů

Graf č. 5

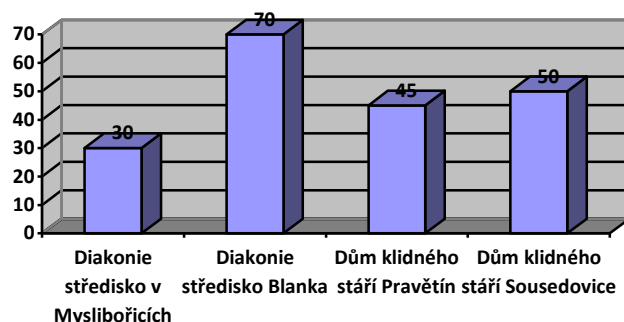
Počet klientů na jednoho aktivizačního pracovníka

V Domově pro seniory v Myslibořicích, pracují dva aktivizační pracovníci a na každého připadá 53 klientů. Ve středisku Blanka připadá na každého ze čtyř aktivizačních pracovníků 8 klientů. V Domově klidného stáří v Pravětíně připadá na každého ze dvou pracovníků 18 klientů. V Domově klidného stáří v Sousedovicích, pracují čtyři aktivizační pracovníci a na každého připadá 7 klientů.

Účast klientů na skupinových aktivitách

Graf č. 6

V Domově pro seniory v Myslibořicích se skupinových aktivit účastní až 30 % všech klientů.

V Domově pro seniory Blanka se skupinových aktivit účastní až 70 % klientů.

V Domově pro seniory v Pravětíně se skupinových aktivit účastní až 45 % klientů.

V Domově pro seniory v Sousedovicích se skupinových aktivit účastní až 50 % ze všech klientů.

6.6 Vyhodnocení strukturovaných dotazníků

Dotazníky byly určeny pracovníkům přímé péče. Včetně výše uvedených zařízení, jsem mohl provést dotazníkové šetření také v Charitním domově pro seniory v Novém Hrozenkově. Celkem jsem získal z pěti zařízení 68 dotazníků. Dotazníky byly rozdány první týden v březnu a jejich návratnost byla do čtrnácti dnů.

Cílem strukturovaných dotazníků je:

zjistit míru religiozity u pracovníků přímé péče v církevně založených organizacích.

Do jaké míry pracovníci chápou důležitost péče o spirituální potřeby klientů a jak k nim sami přistupují.

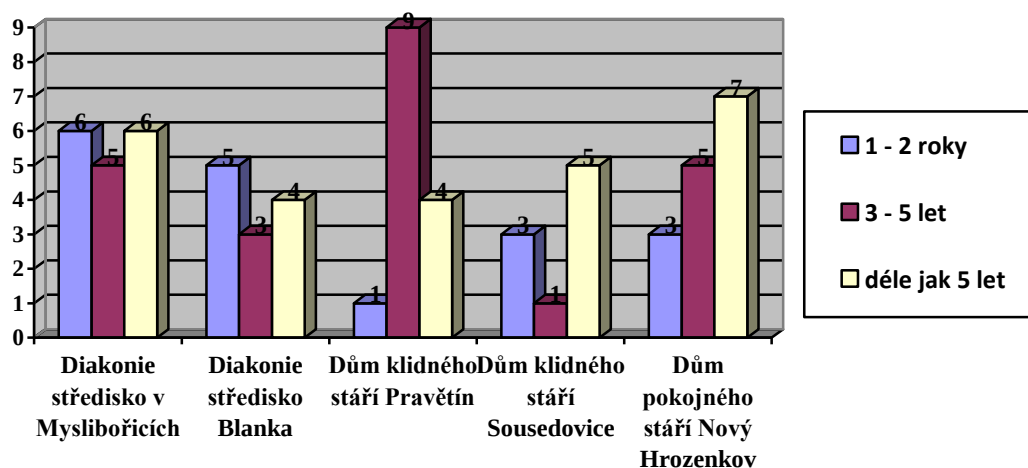
Zjistit, zda pracovníci chápou, nějaké specifické odlišnosti v přístupu z důvodu církevního založení organizace a o jaká specifika se jedná?

Možnost porovnání podobností a odlišností v názorech na důležitost poskytování duchovní péče, z pohledu věřících a nevěřících pracovníků.

Vztahu k supervizi, vnímání důležitosti dalšího vzdělávání a evidence poskytované péče.

Délka pracovního poměru zaměstnanců v oblasti přímé péče

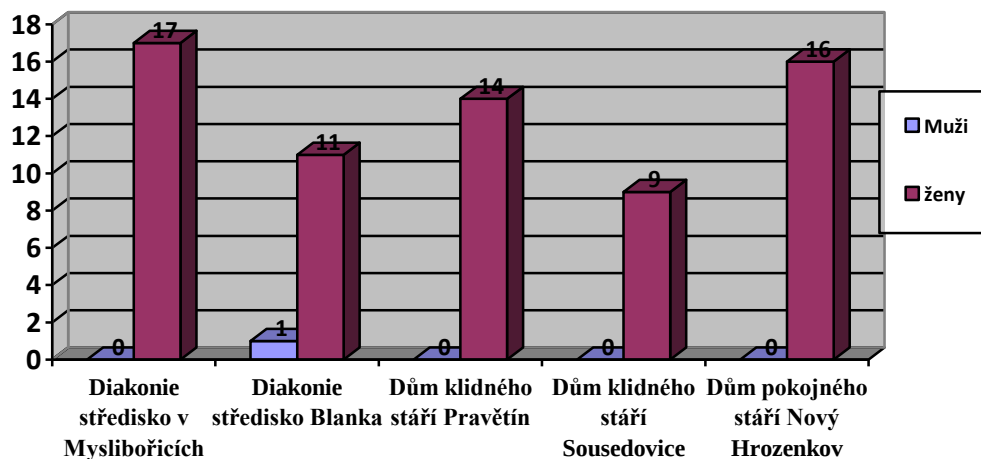
Graf č. 7

Déle jak 5 let pracuje v přímé péči 26 dotazovaných. V rozmezí 3 – 5 let pracuje 23 dotazovaných a v rozmezí 1 – 2 roky 18 dotazovaných.

Graf popisuje počty žen a mužů, kteří se podrobili dotazníkovému šetření

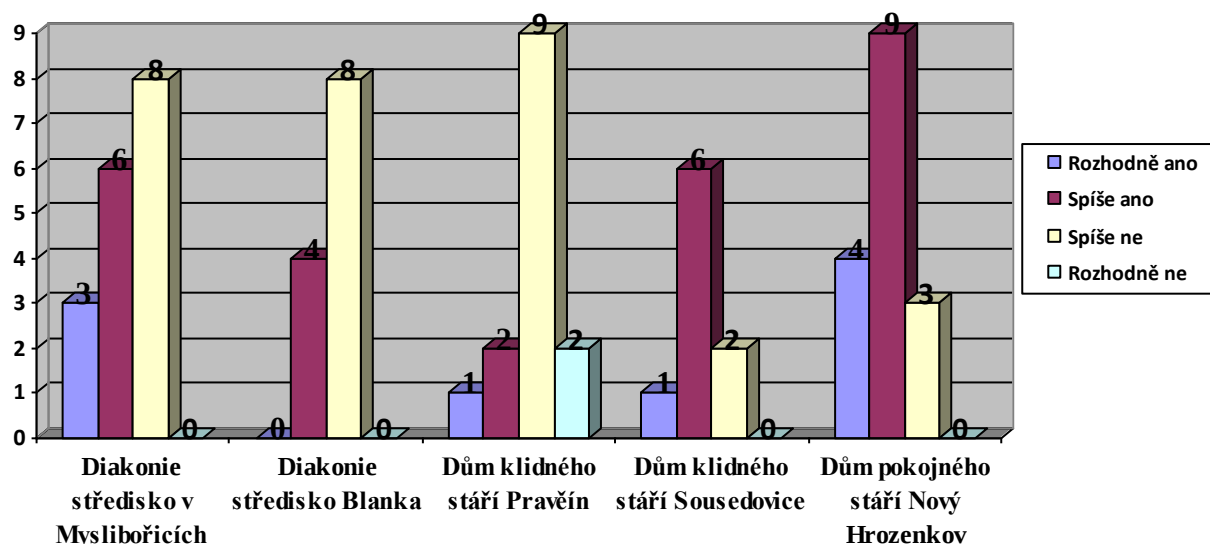
Graf č. 8

V Diakonii středisku v Myslibořicích se dotazníkovému šetření podrobil jeden muž, v ostatních zařízeních pouze ženy.

Graf znázorňuje míru komunikace s klienty zaměřené na víru v Boha

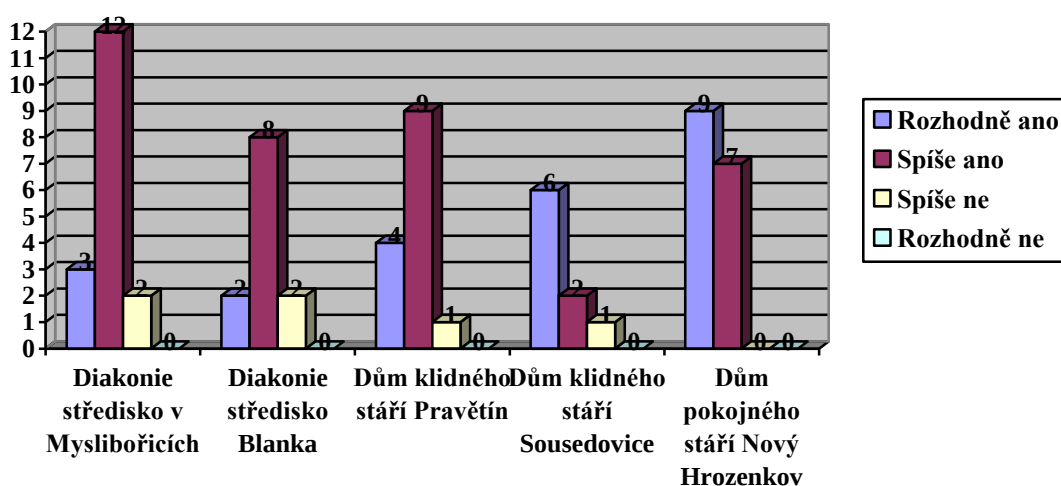
Graf č. 9 „Mluvíte někdy s klienty o Bohu?“

Na otázku „Mluvíte někdy s klienty o Bohu“ odpovědělo 9 respondentů rozhodně ano, 27 respondentů spíše ano, 30 respondentů spíše ne a 2 rozhodně ne. Nejvíce pracovníků mluví s klienty o Bohu v Domově pokojného stáří v Novém Hrozenkově, nejméně pracovníků v Domově klidného stáří v Pravětíně.

Graf zobrazuje, jak pracovníci vnímají důležitost péče o spirituální stránku klientů

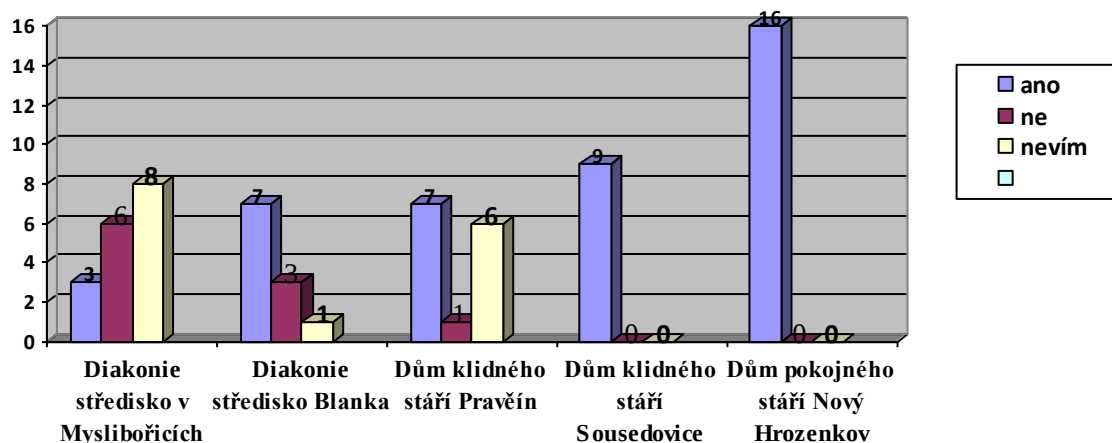
Graf k č. 10 „Považujete péči o spirituální (duchovní) stránku klientů za důležitou?“

Na tuto otázku odpovědělo 24 respondentů rozhodně ano, 38 respondentů spíše ano, 6 respondentů spíše ne. Největší počet odpovědí „rozhodně ano“ bylo v Domově pokojného stáří v Novém Hrozenkově.

Graf znázorňuje povědomí pracovníků o náboženské orientaci klientů

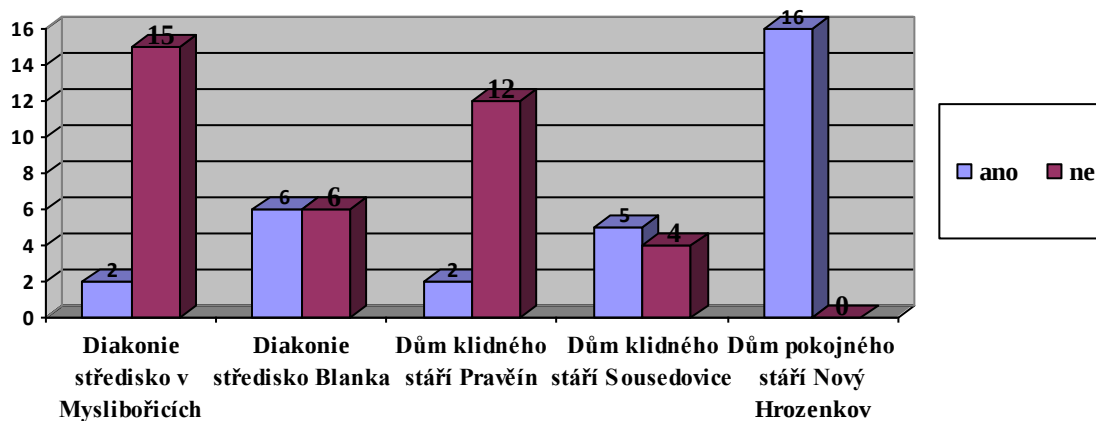
Graf č. 11 „Převažují ve vašem zařízení spíše věřící klienti?“

Na otázku zda „převažují v zařízení spíše věřící klienti?“ odpověděli ano 42 respondentů, ne odpovědělo 10 a neví 15 respondentů.

Graf znázorňuje, zda pracovníci vnímají nějaké odlišnosti v závislosti na církevním založení organizace

Graf č. 12 „Vnímáte odlišnosti v přístupu v závislosti na církevním založení organizace?“

Odlišnosti v přístupu vnímá 31 pracovníků, 37 ne.

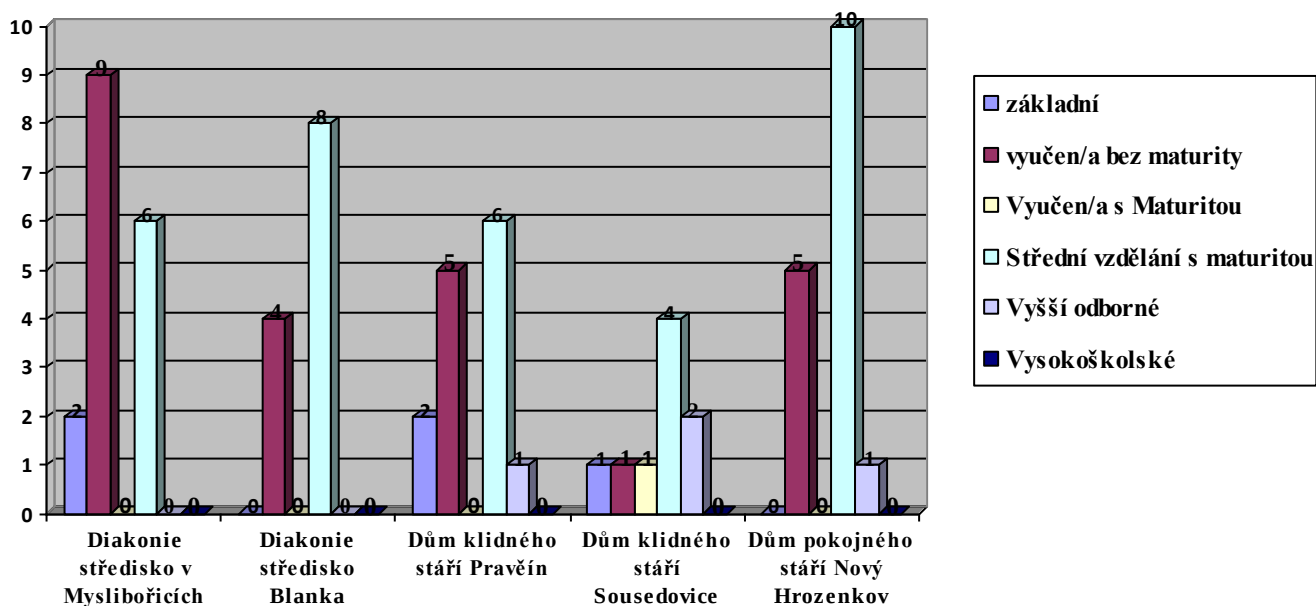
Odpovědi na otevřenou otázku: „Na co má podle vás církevní založení organizace největší vliv?“ přináší tabulka č. 3.

Tabulka č. 3

Zařízení	odpovědi
Diakonie středisko v Myslibořicích	duchovní péči o klienta přístup a chování ke klientům
Diakonie středisko Blanka	kvalitu života ve stáří Smysl života, větší úctu k člověku, duševní pohodu, přístup ke klientům
Dům klidného stáří Pravětín	přístup ke klientům péči o spirituální potřeby klientů
Dům klidného stáří Sousedovice	duševní pohodu, morálnější přístup, dodržování evangelijního odkazu
Dům klidného stáří Nový Hrozenkov	péči o spirituální potřeby klientů, přístup ke klientům, mezilidské vztahy, dodržování křesťanských tradic, zvládání stáří, duševní pohodu, lásku a naději pro klienty, doprovázení umírajících,

Vzdělanostní struktura pracovníků v jednotlivých zařízeních přináší graf č. 13

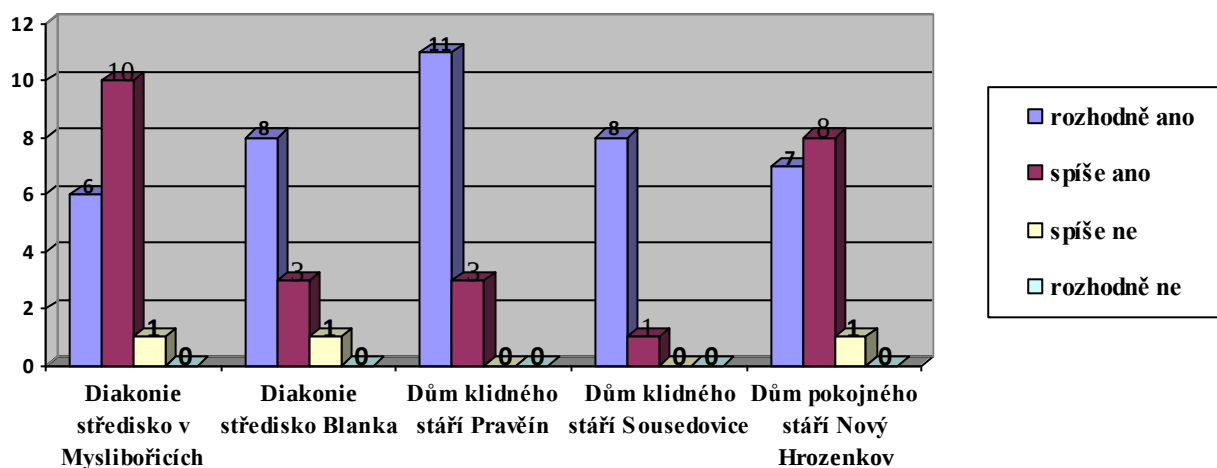
Graf č. 13

Z celkového počtu respondentů má základní vzdělání 5, vyučení 24, vyučení s maturitou 1, Střední odborné 34, a vyšší odborné vzdělání 4 respondenti.

Graf znázorňuje, jak pracovníci vnímají důležitost dalšího vzdělávání

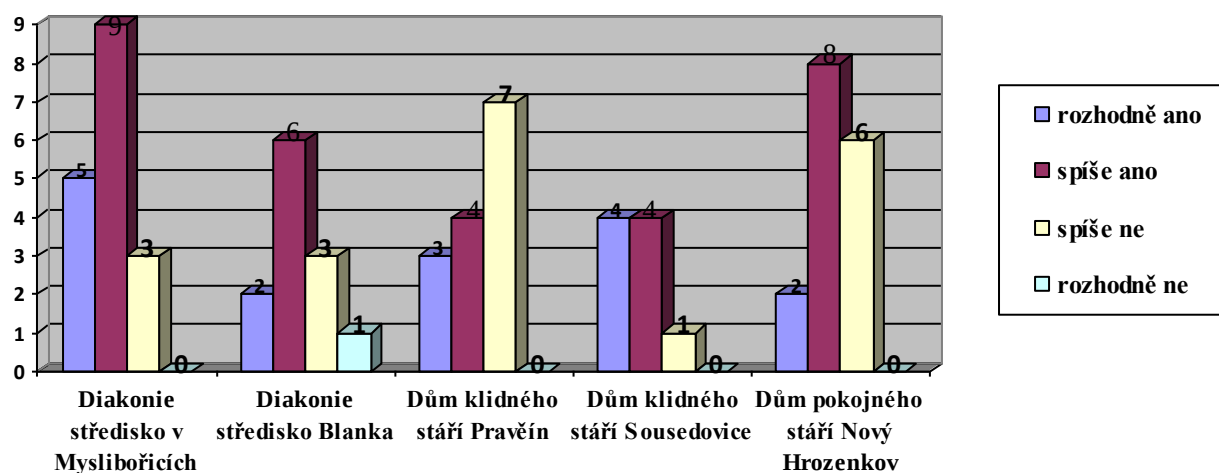
Graf č. 14 „Považujete další vzdělávání se v sociální oblasti za důležité?“

Rozhodně ano považuje důležitost vzdělávání se 40 pracovníků, Spíše ano 25 pracovníků, spíše ne 3 pracovníci. Rozhodně ne neoznačil žádný z pracovníků.

Graf znázorňuje názory pracovníků na supervizi.

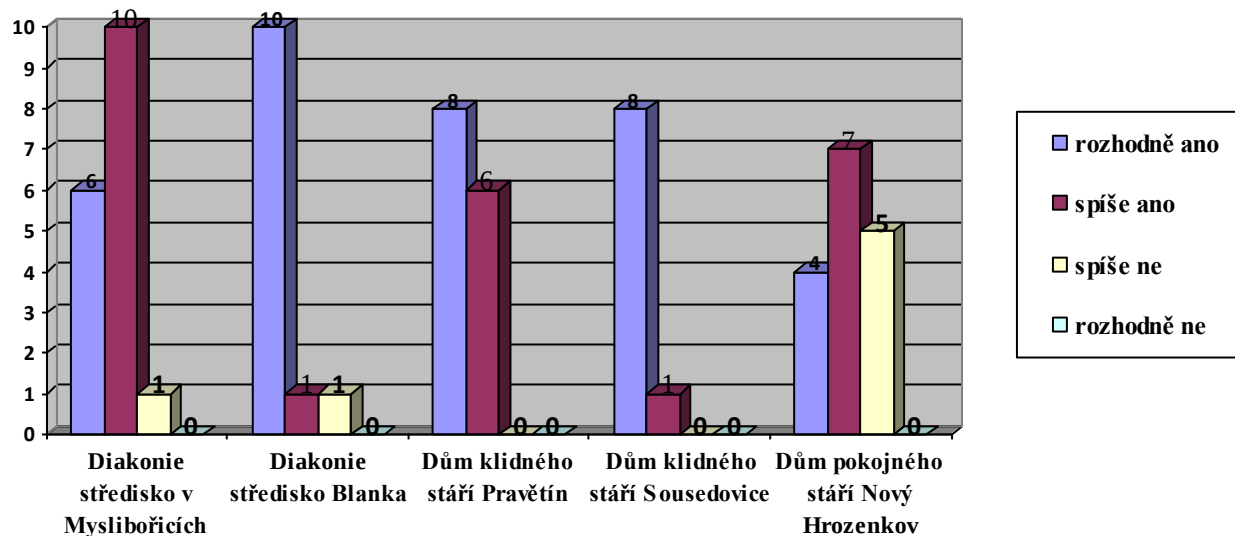
Graf č. 15 „Vnímáte supervizi jako prostředek, který vám může pomoci?“

Rozhodně ano považuje supervizi jako předmět pomoci 16 pracovníku, spíše ano 31, spíše ne 20 a rozhodně ne 1 pracovník.

Graf se týká významu dokumentace.

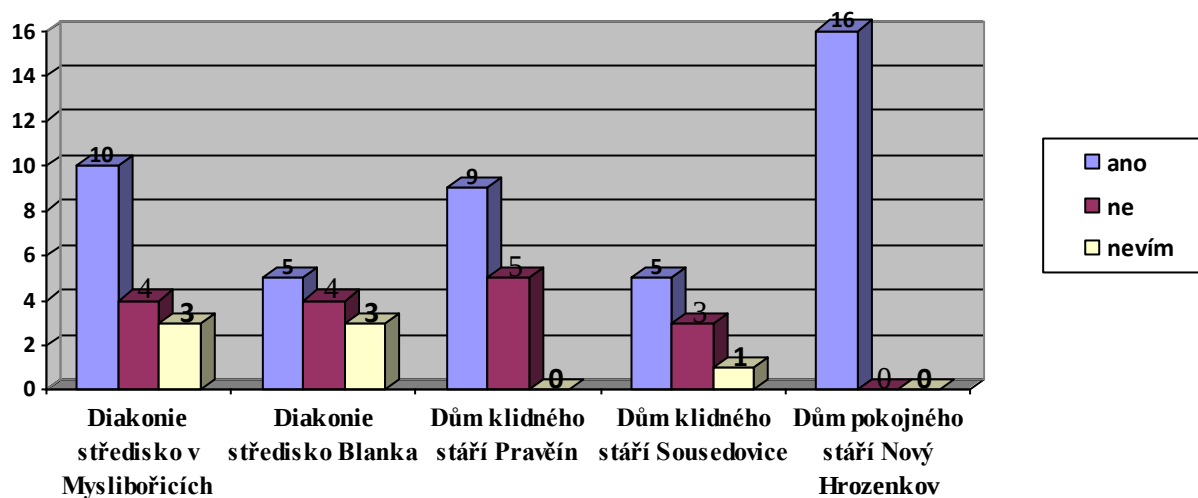
Graf č. 16 „Je podle vás vedení dokumentace o poskytované péči důležité?“

Vedení dokumentace je rozhodně důležité pro 36 pracovníků, spíše ano odpovědělo 25 pracovníků, spíše ne 7 pracovníků. Za rozhodně nedůležité nepovažuje vedení dokumentace žádný z pracovníků.

Graf k otázce na víru v Boha.

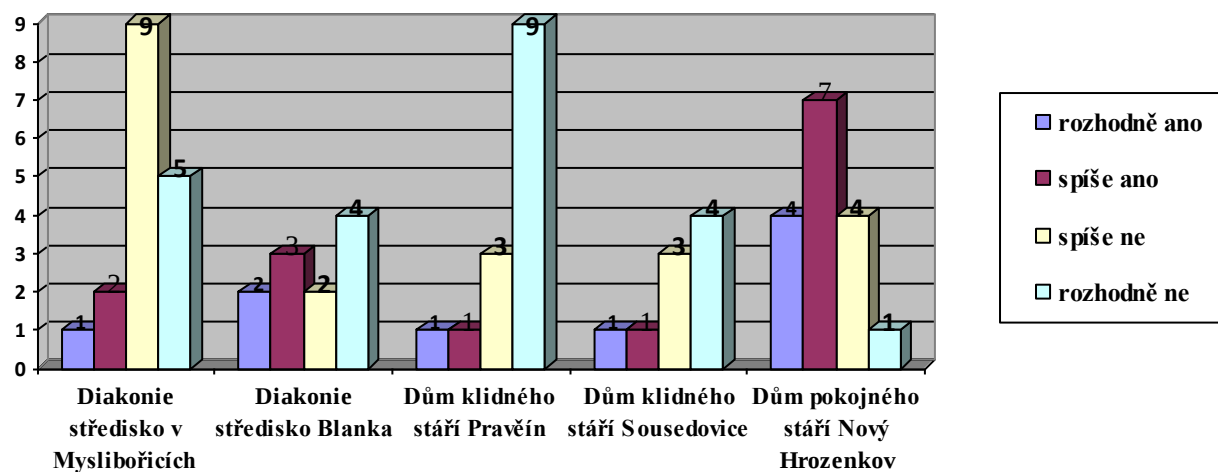
Graf č. 17 „Věříte v Boha?“

Věřících pracovníků je 45, nevěřících 16 a těch, kteří si nejsou jisti ve svém náboženském přesvědčení je 7.

Důvod práce v návaznosti na církevní charakter zařízení.

Graf č. 18 „Byl jeden z důvodů, proč jste chtěl/a pracovat v tomto zařízení jeho církevní založení?“

Rozhodně ano odpovědělo 9 pracovníků, spíše ano 14, spíše ne 21, rozhodně ne 23 pracovníků.

Více jak 60 % pracovníků odpovědělo záporně.

6.7 Diskuze

V rámci výzkumu prováděném v církevních zařízeních pro seniory, jsem mohl porovnat vybrané oblasti přístupu k péči o klienty. Jedná se především o přístup z hlediska prostorových podmínek, počtu jednou, dvou a vícelůžkových pokojů, finanční dostupnost, množství žádostí v porovnání ke kapacitě zařízení, dostupnost z hlediska potřeby klienta.

Systém, podle kterého volí jednotlivá zařízení přednostní vyhovění žádosti, není jednotný, je možné ale stanovit základní obecná kritéria, podle kterých se posuzování výběru řídí. Mezi základní kritéria můžeme zařadit: datum podání žádosti a příslušnost klienta do katastrální oblasti, pro kterou je zařízení výlučně určeno. Každé zařízení má svůj vlastní systém hodnot, na základě kterých, může upřednostnit žádostem klientů v rozporu s uvedenými základními kritérii. Jedná se o: potřebnost služby, a sociální situace klienta.

Dále jsem se v praktické části zabýval porovnáním přístupu sociální a charitativní práce v zařízení. Náplň práce sociálního pracovníka ve zkoumaných zařízeních je v průměru 80 % administrativní činnost a zbylých 20 % přímý kontakt s klienty. Sociální pracovníci se vůbec nepodílejí na aktivizaci klientů, působí spíše jako koordinátoři aktivizačních pracovníků.

Charitativní práce je pojímána jako důsledná péče o spirituální potřeby klientů. Spočívá v pravidelném pořádání bohoslužeb, vnímání důležitosti křesťanských svátků a tradic, nabízí pobyt v duchovně inspirujícím prostředí s možností individuální pastorační péče a častější skupinová duchovní setkání.

Jako základní odlišnosti v pojetí přístupu péče o duchovní stránku klientů, spatřuji: V zařízeních pod Diakonií působí zpravidla tři různé církve, tento přístup je podle mě přínosný, nabízí rozmanitější přístup ke klientům. Z rozhovoru s duchovními působícími v těchto zařízeních, usuzuji, že klienti nemají žádné předsudky proti kněžím, kteří působí v jiné církvi, než ke které se klienti sami hlásí a využívají i jejich pastorační péči.

Z porovnání aktivizačních programů, jsem dospěl k závěru, že v Diakonii Myslibořice je větší množství klientů na jednoho aktivizačního pracovníka než v ostatních zařízeních. To má vliv na množství klientů, kteří se podílejí na skupinových aktivizačních programech. Zatím co v ostatních zařízeních je účast nadpoloviční, v Diakonii Myslibořice se skupinových aktivit účastní pouze 30 % všech klientů.

K porovnání přístupů pracovníků přímé péče jsem zvolil strukturovaný dotazník. Cílem tohoto dotazníku bylo zjistit míru religiozity pracovníků přímé péče. Zda pracovníci vnímají péči o spirituální stránku klientů jako důležitou. Jaké specifické odlišnosti pracovníci vnímají v závislosti na církevním založení organizace.

Jako velmi významnou vidím možnost porovnání názorů věřících a nevěřících pracovníků.

Z celkového počtu 68 pracovníků jsou dvě třetiny věřící. Ze skupiny věřících pracovníků považuje většina věřících pracovníků duchovní péči za důležitou. Z celkového počtu nevěřících pracovníků odpověděla většina také ano. Větší polovina věřících pracovníků také mluví s klienty o Bohu. Z celkového počtu nevěřících pracovníků mluví s klienty o Bohu jedna třetina. Na otázku „převažují ve vašem zařízení spíše věřící klienti?“: odpověděla převážná většina věřících i nevěřících pracovníků rozhodně ano nebo spíše ano. Z toho je patrné, že religiozita nemá u pracovníků významný vliv na vnímání důležitosti spirituální péče o seniory. A pochopení pro tyto potřeby klientů můžeme hledat i u nevěřících pracovníků.

Na otázku vnímáte odlišnosti v přístupu v závislosti na církevním založení organizace? Procento věřících pracovníků, kteří odpověděli ano je významně větší než procento nevěřících. Z vyhodnocení můžeme usoudit, že věřící pracovníci jsou vnímavější vůči církevnímu přístupu organizace.

Vyhodnocení odpovědí pracovníků, kteří si nejsou jisti ve svém náboženském přesvědčení: Z celkového počtu 68 respondentů, bylo z hlediska víry v Boha 10 % nerozhodných. Většina těchto pracovníků, považuje péči o spirituální stránku klientů za důležitou. Více jak polovina jich také mluví s klienty o Bohu. Tím že převažují v zařízení spíše věřící klienti, jsou si jisti všichni tyto pracovníci. Naopak žádný z těchto pracovníků neměl, jako jeden z důvodů práce v těchto zařízeních, důvod týkající se církevního založení organizace.

Výsledky z dotazníků podávají obraz o tom, že jsou tyto lidé velmi vnímaví vůči duchovním potřebám klientů a sami se podílí na vytváření duchovní atmosféry v zařízení. Důvodem může být i to že sami hledají spiritualitu pro svůj život. Těmto pracovníkům by měla být nabídnuta, kvalifikovaná pastorační péče a možnost duchovního vedení.

Závěr

Cílem této práce bylo porovnání základních přístupů ve vybraných církevních domovech pro seniory. Výzkum proběhl v domovech zřízených Českobratrskou církví evangelickou: Diakonie ČCE středisko v Myslibořicích, Diakonii středisku Blanka v Písku. A v domovech zřízených Českou katolickou charitou: Dům klidného stáří v Pravětíně a Dům klidného stáří v Sousedovicích.

V rámci výzkumu byly provedeny dva způsoby zjišťování empirických dat: Osobní šetření, které zahrnovalo rozhovory s vedoucími pracovníky jednotlivých zařízení a dotazníkové šetření zaměřené na porovnání přístupů pracovníků přímé péče. Z vyhodnocení dat získaných z rozhovorů byly učiněny tyto závěry:

Poměr dvou a třílůžkových pokojů je ve všech zařízeních nedostačující, pro případ zajištění potřeby soukromí většímu počtu klientů, který převyšuje 25% celkové kapacity zařízení.

Množství žádostí o pobyt přesahuje kapacitu zařízení pouze v Diakonii ČCE středisku Blanka, dostupnost z tohoto hlediska je tedy v tomto zařízení nižší než v ostatních. Dostupnost tohoto zařízení je také snížena jeho působností pouze pro katastrální oblast Písku a přilehlých obcí.

Náplň práce sociálního pracovníka v zařízení je v průměru 80 % administrativní práce k přímé práci s klienty. Nejlépe z hlediska přímé sociální práce s klientem je na tom Diakonie středisko Blanka, ve které zastává sociální pracovník přibližně 70% administrativní činnosti k 30 % práce s klientem. Nejhůře dopadl sociální pracovník v Domově klidného stáří v Pravětíně, kde jde o poměr 90 % k 10 % přímé práce.

Základní rozdíly přístupu k charitativní práci jsou v působnosti více církví v zařízeních pod Diakonii ČCE, tento přístup je rozmanitější z hlediska péče o spirituální potřeby klientů. Klienti také využívají služeb všech duchovních, bez ohledu na církev, pod kterou spadají.

Kvalita aktivizace klientů je závislá na množství klientů na jednoho aktivizačního pracovníka. Nejhůře dopadlo zařízení Diakonie ČCE středisko v Myslibořicích, kde je v porovnání s ostatními domovy největší počet klientů na jednoho aktivizačního pracovníka, v důsledku toho je zde nejmenší procento klientů, kteří se účastní skupinových aktivizačních programů.

Závěry a potvrzení hypotéz k dotazníkovému šetření:

Hypotéza č. 1 se potvrdila, z celkového počtu pracovníků je 66 % věřících.

Hypotéza č. 2 se také potvrdila, ze všech dotazovaných odpovědělo rozhodně ano nebo spíše ano více jak 90 % dotazovaných. Výzkum také potvrdil, že náboženské přesvědčení nemá vliv na vnímání důležitosti péče o spirituální potřeby klientů. U pracovníků bez vyznání, můžeme také nalézt pochopení pro tyto potřeby.

Zvláštní skupinu tvoří pracovníci, kteří nejsou pevně přesvědčení o své náboženské orientaci. Z výzkumu je patrné, že tito lidé jsou velmi citliví k duchovním potřebám klientů a sami se podílejí na péči o tyto potřeby. Tento přístup může mít základ v jejich zvýšené potřebě najít pro svůj život pevný spirituální rámec.

Hypotéza č. 3: Přístup je ovlivněn církevním založením organizace? Vyhodnocení odpovědí na tuto otázku podává obraz o tom, že základní odlišnosti v přístupu v těchto zařízeních můžeme spatřovat v důslednější péči o spirituální (duchovní) popřípadě duševní stránku klientů.

Seznam literatury

Publikace

1. MATTHEWSOVÁ, C. *keltské duchovní tradice*. Praha: 1996, 190 s. ISBN 80-85993-13-9
2. FRANZEN, A *Malé církevní dějiny*. Praha: Zvon, 1995, 358 s. ISBN 80-7113-119-9
3. KRATOCHVÍL, V. *Církev v dějinách*. 2002
4. KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004
5. MIŠOVIČ, J. *Víra v dějinách zemí Koruny české*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001 ISBN 80-85850-99-0
6. JOHNOVÁ, M. *Standardy kvality sociálních služeb*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, 24 s. ISBN 80-86552-98-5
7. KALVACH, Z.; ZADÁK, Z. *Geriatrie a Gerontologie*. Praha: Grada Publishing, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6
8. KOCIOVÁ, K., PEREGRINOVÁ, Z. *Fyzioterapia v geriatricii*. Martin: Osveta, 2003. 63 s.
9. KŘIVOHLAVÝ, J., *Křesťanská péče o nemocné*. Praha: Advent, 1991 123 s.
10. MARTÍNEK a Kol, *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6
11. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd., Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-X
12. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0
13. MÁTL, O.; JABURKOVA, M. *Kvalita péče o seniory, řízení kvality dlouhodobé péče v ČR*. Praha: Galén, c2007. 176 s. ISBN 978-80-7262-499-7
14. MOJŽÍŠOVÁ, A., a kol., *Pravda o zooterapii*. 1. vyd. České Budějovice: JCU ZSF, 2004. 54 s. ISBN 80-7040-675-5
15. OPATRŇÝ, M., *Vybrané okruhy sociální a charitativní práce*. dostupné na: www.tf.jcu.cz
16. OPATRŇÝ, A., *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, Část I. Pastorační péče
17. ROSLAWSKI, A., *Jak zůstat fit ve stáří*. Brno: Computer Press, 2005

18. STENGEL, F. *Veselé hrátky s pamětí*. 1. vyd. Stuttgart: Hedvig Lander, 1996. 65 s.
19. TOMEŠ, I. *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. s. 185. Praha: Sociopress, 1996, 213 s. ISBN 80-902260-0-0
20. DOUBKOVÁ, S. *Co je to ergoterapie*. In Zpravodaj. Olomouc: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2004, roč. 6, č. 3, s. 7. ISSN 1802-0046.
21. FRIC, P. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. Praha: Agnes : NROS, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2
22. WALSH, D. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. Přel. J. Foltýn. Praha: Portál, 2005. 204 s.

Elektronické zdroje

23. WWW:>www.ekumenickarada.cz/
24. WWW:> www.cirkev.cz/
25. WWW:>www.e-cirkev.cz/
26. WWW:> <http://www.mpsv.cz>
27. WWW:> www.osu.cz/zsf/sbornik/prisp_11.pdf

Zákony

28. Zákon č. 198/2002 Sb.

Příloha

Obracím se na Vás s prosbou, o vyplnění jednoduchého dotazníku. Tento dotazník je součástí mé bakalářské práce s názvem „podobnosti a odlišnosti v přístupu různých církevních zařízení pro seniory“

Výsledky tohoto výzkumu budou použity pro srovnání podobností a odlišností v přístupu přímé péče v různých církevních domovech pro seniory, tento dotazník je zcela dobrovolný a anonymní.

Děkuji Vám za spolupráci.

*U každé otázky **ZAKROUŽKUJTE** prosím vždy jednu odpověď, která je pro Vás charakteristická nebo která nejlépe vyjadřuje Váš názor či postoj.*

- 1) Jak dlouho pracujete v přímé péči?
 - a) 1 – 2 roky
 - a) 3 – 5 let
 - b) déle jak 5 let
- 2) Jste
 - a) Muž
 - b) Žena
- 3) Mluvíte někdy s klienty o Bohu?
 - b) Rozhodně ano
 - c) Spíše ano
 - d) Spíše ne
 - e) Rozhodně ne
- 4) Považujete péči o spirituální (duchovní) stránku klientů za důležitou?
 - a) Rozhodně ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Rozhodně ne
- 5) Převažují ve vašem zařízení spíše věřící klienti?
 - 1) Ano
 - 2) Ne
 - 3) nevím
- 6) Vnímáte odlišnosti v přístupu, v závislosti na církevním založení organizace? (nábožensky orientovaný přístup).
 - a) Ano
 - b) Ne
- 7) Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a „ano“ popište, na co má podle vás církevní založení organizace největší vliv?

.....
- 8) Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) Základní
 - b) Vyučen/a bez maturity
 - c) Vyučen/a s maturitou
 - d) Střední vzdělání s maturitou
 - e) Vyšší odborné
 - f) Vysokoškolské
- 9) Považujete další vzdělávání se v sociální oblasti za důležité?
 - a) Rozhodně ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Rozhodně ne
- 10) Vnímáte supervizi jako prostředek, který vám může pomoci?
 - a) Rozhodně ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Rozhodně ne
- 11) Je podle vás vedení dokumentace o poskytované péči důležité?
 - a) Rozhodně ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Rozhodně ne
- 12) Věříte v Boha?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) nevím
- 13) byl jeden z důvodů, proč jste chtěl/a pracovat v tomto zařízení, jeho církevní založení?
 - a) rozhodně ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) rozhodne ne

Abstrakt

BOUCHAL, JAN. Bakalářská práce s názvem „*Podobnosti a odlišnosti v přístupu různých církevních zařízení pro seniory*“ Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce RSDr. Ján Mišovič CSc.

První část práce pojednává ve zkratce o historickém vývoji církví s důrazem na vývoj v českých zemích. Popisuje především charakteristiku církví Římsko-katolické a Českobratrské církve evangelické. Jejichž charitativní činnost zahrnuje největší podíl v rámci všech církví, které v Čechách a na Moravě působí.

Druhá část teoretického úvodu popisuje charakteristiku přístupu v domovech pro seniory. Charakterizuje především prostorové podmínky, poskytované služby, sociální a charitativní práci, přímou péči a řízení kvality přímé péče, zdravotnickou péči, aktivizační programy a dobrovolnictví v domovech pro seniory.

Praktická část porovnává vybrané oblasti přístupu ve čtyřech církevních domovech pro seniory, založených Diakonií Českobratrské církve evangelické a Českou katolickou charitou. Cílem praktické části bylo zjistit základní podobnosti a odlišnosti v přístupu sociální a charitativní práce, přímé péče, aktivizačních programů, dostupnosti a kvality služeb, a rovněž sledovat míru religiozity pracovníků přímé péče.

Klíčové pojmy: Domovy pro seniory, sociální práce, charitativní práce, přímá péče, aktivizace, spiritualita, religiozita.

Abstract

BOUCHAL, JAN. Bachelor's thesis on *"Similarities and Dissimilarities in Access of Different Church Institutions for Pensioners"* University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Bachelor Thesis Supervisor: RSDr. Ján Mišovič CSc.

The theoretical part of my bachelor thesis is divided into two parts:

The first part deals in short way with the development of Churches in the world and also in Czech lands. It describes the distribution of Churches in current conditions and their general approach to faith and to the charity. First of all it describes the Roman Catholic Church and the Evangelical Church of Czech Brethren, which have the biggest charity work share of all the Churches operating in Bohemia and Moravia.

The second part of the theoretical introduction deals with the characteristic of the approach in homes for seniors. It describes mainly the spatial conditions, services offered, social and charity work, direct care and its quality management, health care, activity programs and volunteering in homes for seniors.

The practical part confronts the selected approach areas in four church homes for seniors, founded by the Diaconia of the Evangelical Church of Czech Brethren and by the Czech Catholic Charity. The aim of the practical part was it to identify the essential similarities and differences in the approach in the area of social and charity work, direct care, activity programs and the availability and quality of services, and also to monitor the degree of religiosity of direct care workers.

Key terms: old people's homes, social work, charity work, direct care, activation, spirituality, religiosity.